

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО**
Кафедра українознавства

Надія Черкес

ФАХОВЕ МОВЛЕННЯ СТОМАТОЛОГА

**Навчально-методичний посібник для проведення **практичних
занять** та самостійної роботи зі студентами 1 курсу **денної**
форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 221 «**Стоматологія**»**

Львів, 2023

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
Кафедра українознавства

Надія Черкес

ФАХОВЕ МОВЛЕННЯ СТОМАТОЛОГА

навчально-методичний посібник для проведення практичних занять
та самостійної роботи зі студентами 1 курсу **денної** форми
навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 221 «**Стоматологія**»

Обговорено та ухвалено на
засіданні методичної
травня 2023 року)

Затверджено методичною
комісією факультету іноземних
студентів (протокол № 4 від 31
травня 2023 року)

Львів - 2023

УДК 811.161.2 (072)

Ч 45

Черкес Н. Д.

Фахове мовлення стоматолога: [навчально-методичний посібник для проведення практичних занять зі студентами 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»] / Н. Д. Черкес. Львів: Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2023. 73 с.

Навчальний посібник містить вправи і завдання, орфографічні та стилістичні тренінги, які покликані забезпечити досконале володіння майбутніми стоматологами нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного професійного мовлення; сформуванню навички оперування фаховою термінологією у стереотипних ситуаціях спілкування; оволодіти прийомами підготовки та презентації публічного виступу, а також укладання, редагування і коригування наукових стоматологічних текстів, офіційно-ділової документації щодо особового складу, довідково-інформаційної та господарсько-договірної груп, професійної документації працівника стоматологічної клініки.

Практичні завдання з кожного розділу спрямовані на розвиток і вдосконалення лексично-граматичних, комунікативних умінь і навичок. Значну увагу приділено аналізу специфіки функціонування омонімів, паронімів, синонімів, іменників, прикметників, числівників, займенників, дієслів і дієслівних форм у фаховому мовленні. У завданнях проаналізовано і відображено складні випадки керування, основні синтаксичні особливості простого і складного речення у наукових і офіційно-ділових текстах. Приділено увагу питанням етикету усного і писемного мовлення лікаря-стоматолога. Низка вправ і завдань формують навички послуговування лексикографічними джерелами та іншою допоміжною довідковою літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовної культури фахівця. До кожної теми вміщено список рекомендованої літератури (основної і додаткової).

Адресовано студентам вищих навчальних закладів денної форми навчання зі спеціальності 221 «Стоматологія».

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гонтарук Лариса, кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка.

Обговорено та ухвалено на засіданні методичної комісії кафедри
українознавства (протокол №1 від 31 серпня 2023 року)
Затверджено профільною методичною комісією гуманітарних дисциплін
(протокол №3 від 31 серпня 2023 року)

© Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького, 2023

© Надія Черкес, 2023

©Кафедра українознавства, 2023

«Якщо є кілька лікарів, із яких один лікує травами,
другий – ножем, третій – словом, передусім
звернися до того, хто лікує словом».
Гіппократ

ПЕРЕДМОВА

Фаховий рівень будь-якого спеціаліста опирається на його вміння спілкуватися, адже спілкування завжди є живим контактом між людьми, здатним забезпечити не тільки результативність праці і розуміння між комунікантами, а й потенційне наукова та кар'єрне зростання. Мовна компетенція при цьому належить до визначальних чинників формування кваліфікаційного рівня.

У стоматологічній практиці, як і в інших галузях медицини, лікар повинен володіти не тільки глибокими спеціальними знаннями чи практичними навичками, не тільки вміти діагностувати стоматологічні недуги, але й могли передбачити і розпізнати невідкладні стани у різноманітних ситуаціях спілкування з хворими. Тут у нагоді стоматологу стає саме його професійне мовлення. І нерідко кваліфікація лікаря значною мірою залежить від уміння гнучко і правильно користуватися мовними багатствами, від рівня володіння мистецтвом переконувати і викликати довіру пацієнтів різних вікових категорій. Відомо, що предметом вивчення стоматології (із грецької: *stoma* – рот і *logos* – наука) є хвороби ротової порожнини та щелепо-лицьової ділянки. Для того, щоб обрати правильну стратегію лікування: терапевтичну, хірургічну чи ортопедичну, – стоматолог повинен вміти фахово проводити діагностично-ознайомчу бесіду з хворим, у ході якої швидкий добір необхідного лексичного, професійно доцільного мовного матеріалу стає очевидною запорукою успіху.

У цьому контексті університетський курс «Українська мова за професійним спрямуванням» є незаперечно потрібним і корисним для формування належних кваліфікаційних характеристик майбутніх фахівців-стоматологів.

Методичні рекомендації до практичних занять з української мови (за професійним спрямуванням) укладені, виходячи зі змісту чинної програми для вищих медичних навчальних закладів, з урахуванням передбаченої програмою кількості годин, відведених для аудиторного опрацювання та самостійної роботи студентів-стоматологів.

Структура самого професійного мовлення стоматологів опирається на комунікативні потреби (із відповідним добром мовно-стилістичних та граматичних засобів у тій чи іншій ситуації спілкування), когнітивні вимоги (при знанні та дотриманні норм української літературної мови) та волюнтативно-експресивні можливості, у тому числі доречні вербальні (безпосередньо словесні), паравербальні (мелодика голосу, його тембр, сила та гучність, темп та ритм мовлення, інтонування тексту/мікротексту, фразовий наголос) та невербальні (жести, міміка, коректність, тактовність, співчутливе, доброзичливе ставлення до пацієнта-співрозмовника).

У процесі вивчення зазначеного курсу у закладах вищої медичної освіти передбачається за короткий термін через призму розуміння мовно-історичних та духовно-ментальних проблем розвитку і розбудови української держави й народу добитися високої культури професійного мовлення і свідомої фахової готовності майбутнього спеціаліста. Організація мовленнєвої діяльності студента-стоматолога передбачає засвоєння ним знань про мову і мислення, опанування фаховою термінологією та набуття навичок мовленнєвої професійної комунікації через отримання власного особистісного та інтелектуального досвіду.

Оскільки невід'ємною рисою повноцінного лікувального процесу є вільне володіння мовою, навчальний курс «Українська мова за професійним спрямуванням» має на меті підготовку спеціаліста із високим рівнем лінгвістичної грамотності та бездоганного володіння нормами сучасної української літературної мови й культури усного і писемного професійного мовлення.

Методичні рекомендації допоможуть студентові у досягненні поставлених комунікаційно-фахових завдань шляхом опрацювання необхідного теоретичного матеріалу, оволодіння, вправлення, закріплення та вдосконалення отриманих знань

та навчати доцільно застосовувати їх у змодельованих ситуаціях майбутньої професійної діяльності.

Кожна запропонована тема практичного заняття із навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» містить вихідні тематичні питання (план заняття) із необхідними для осмислення студента теоретичними поняттями, тренувально-практичний блок завдань та вправ, систему запитань та завдань для самоконтролю (контрольний блок) та бібліографічний блок основної та додаткової літератури.

Для подолання мовного нігілізму, шкідливих стереотипів, негативних явищ масової культури і примітивізації мислення майбутнім фахівцям-стоматологам пропонується альтернативний підхід до самоусвідомлення – не пасивний споживацько-споглядальний, а живий, жвавий, творчий, здатний сформувати у собі творця непересічних ідей, який уміє би не лише отримувати потрібні професійні знання та навички, але й удосконалювати їх, дбаючи цим і про розвиток та авторитет української мови – мови корінної титульної нації української держави.

Крилаті вислови про мову

Мова — це доля нашого народу, і вона залежить від того, як ревно ми всі плакаємо її.

О. Гончар

Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова — це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова — це ще й музика, мелодика, фарби буття, сучасна художня, інтелектуальна і мисленева діяльність народу.

О. Гончар

Мова росте елементарно, разом з душею народу.

І. Франко

Народ, що не усвідомлює значення рідної мови для свого вищого духовного життя, виконує над собою самовбивство.

П. Шафарик

Ясність — головна вартість мови.

Аристотель

Говорити все, що набіжить на язик, безглуздо.

Ян Амос Коменський

Слово, що іде від серця, завжди проникає в серце.

Нізамі

Язык довгий у того, чиї докази короткі.

(Прислів'я)

Ми не лише говоримо якоюсь мовою, ми думаємо, ковзаючи вже прокладеною колією, на яку ставить нас мовна доля.

Хосе Ортега-і-Гассет

Лінгвоцит (мововбивство) щодо української мови має довгу історію: мова існувала в чужих народів державках.

В. Щурат

Валуєвих на кривду нашу

В житті було й перебуло...

М. Чернявський

Українська мова — наймелодійніша й найголосніша поміж усіма слов'янськими мовами, з величезними музичними можливостями.

Ф. Боденштеут

Мова Хмельницького, Пушкаря, Дорошенка, Палія, Кучубея, Апостола повинна передати нащадкам славу цих великих людей України.

І. Срезневський

Мовна індивідуальність вирізняє людину як особистість, і що яскравіша ця особистість, то повніше відображає вона мовні якості суспільства.

О. Потебня

Нас оточують суцільні зони глухоти, бо мова наша дедалі більше витісняється суржи́ком, мішаною, сурогатною російською. Цукор не збагачує і саму російську мову, руйнує її.

П. Мовчан

Щира любов до своєї вітчизни немислима без любові до рідної мови.

К. Паустовський

Хто ясно мислить, той ясно й висловлюється.

(Народна приказка)

Страшні слова, коли вони мовчать, коли вони зненацька причаїлись...

Ліна Костенко

Нації вмирають не від інфаркту, спочатку їм відбирає мову.

Ліна Костенко

У кожному слові безодня простору, кожне слово неосяжне.

Микола Гоголь

Як парость виноградної лози,

Плекайте мову. Пильно й ненастанно

Політь бур'ян. Чистіша від сльози

Вона хай буде...

Максим Рильський

Як довго ждали ми своєї волі слова,

І ось воно співа, бринить.

Бринить- співає наша мова

Чарує, тішить і п'янить.

Олександр Олесь

Молитва

Молюся тобою і тобі,

Пречиста мово солов'їна,

Не дай загинути в юрбі

Перетворитись у руїну

Отій, найкращій, диву з див –

Вітчизні жовто-волошківій,

Яку на світ благословив

Шевченка геній полиновий.

Молюсь тобі тобою знов

За зраду брата підло-чорну,

Кладу усю земну любов

На біль смертей голодомору...

Молюсь тобою і тобі.

Крізь блискавиці ...

Бо сонце сходить і в журбі

Понад усі віки грядущі.

Надія Черкес

Тематичний план практичних занять з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів 1 курсу спеціальності 221 «Стоматологія»	
Назва теми	Кількість годин
Сучасна українська мова як засіб професійного спілкування.	2
Лексичний аспект професійної мови медиків. Фразеологізовані одиниці у фаховому мовленні.	2
Термінологія у професійному спілкуванні. Лексико-семантичні відношення в науковій термінології. Особливості української медичної термінології.	2
Словники у професійному спілкуванні. Типи словників, їх функція та роль у підвищенні мовленнєвої культури.	2

Морфологічний аспект медичної професійної мови.	2
Синтаксичний аспект професійної мови медиків	2
Особливості українського мовленнєвого етикету. Комунікативні ознаки культури мовлення. Мовленнєвий етикет лікаря	2
Публічний виступ та його жанри.	2
Стилістичний аспект фахової мови медичних працівників	2
Науковий стиль у фаховому мовленні. Структура та види наукового тексту.	2
Культура писемного ділового мовлення: загальна характеристика	2
Вимоги до укладання й оформлення адміністративно-канцелярських документів	4
Професійна документація медиків. Особливості її складання та оформлення	4
Разом	30

Практичне заняття №1
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ.
ПРОФЕСІЙНА МОВА ЛІКАРЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ФУНКЦІЙНИЙ РІЗНОВИД
ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ (2 год.)
План практичного заняття

1. Поняття мови та мовлення.
2. Літературна мова та її значення у суспільстві
3. Норма та види норм літературної мови.
4. Поняття державної мови. Державність української мови.
5. Національна мова та мовна політика.
6. Діалектне мовлення, його особливості.
7. Функції мови.
8. Місце української мови серед інших мов світу.
9. Поняття стилю в мові та мовленні.
10. Манера висловлювання.
11. Ознаки ділового стилю стоматологів.

Практично-тренувальний блок

1. Знайдіть правильний варіант висловлювання:

- а) мова - це система цифрових знаків фіксації людської думки;
- б) мова - це система невербальних засобів спілкування;
- в) мова - це система вербальних засобів спілкування;
- г) мова - це багаторівнева система суспільно усвідомлених засобів, що реалізуються у конкретних комунікативних ситуаціях.

2. Завершіть речення:

Основною ознакою літературної мови є ...

3. Напишіть міні-твір на тему «Мова моєї Батьківщини».

4. Складіть речення, використовуючи подані слова і синтаксичні конструкції:

Здійснювалася політика, державний статус, мова титульної нації, суспільно важлива, численні заборони.

5. Підкоректуйте твердження:

Правильна літературна вимова регулюється орфографічними та орфоепічними нормами.

6. Виправте помилки у поданих реченнях.

-Літературна мова характеризується такими ознаками: унормованість, стандартність, наявність просторіччя, висока граматична організація, багатofункціональність, наддіалектність.

-Наявність діалектної диференціації допомагає збагнути розгалуженість літературної мови.

-Норма літературної мови - це сукупність загальноприйнятих правил, що діють в межах морфологічної мови. Сленг - це мова жителів певної території. -Зачинателем нової української мови справедливо вважається Григорій Савич Сковорода.

7. Розкрийте значення слова «лінгвоцид».

8. Утворити професійні стоматологічні словосполучення з дотримання норм української літературної мови:

Вестибулярн (...) поверхність. Центральн (...) різець верхн (...) челюсті. Ребро ріжучо (...) кра (...). Поперечн (...) розпилювання. Екватор коронк (...) зуб (...)

9. Здійснити правильний переклад фрагментів професійного мовлення:

-Редра режущего края имеют одинаковый наклон и сходятся у режущего бугорка почти под прямым углом.

-Компактная пластинка стенки зубной альвеолы состоит из плотно расположенных костных пластинок, пронизанных коллагеновыми волокнами.

-Ткани пародонта имеют общие источники иннервации и кровоснабжение.

10. Усунути елементи суржика в професійних словосполученнях:

сосудисто-нервовий пучок, благо приємні умови, прочна фіксація, псевальна поверхня, ріжущі властивості, пришийна область, вертикальна ось зуба, верхня челюсть, желевидна форма каналу.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке мова?
2. Людське мовлення, його особливості.
3. Мова як система.
4. Історичний погляд на питання державної мови.
5. Що вказано в Конституції України про державність мови?
6. Сфери застосування мови, її функції.
7. Форми загальнонаціональної мови. Відмінність.
8. Навести приклади дії різних норм в українській літературній мові:
  - Стилiстична норма.
  - Морфологічна норма (дія в межах професійного мовлення).
  - Орфографічна норма і писемне мовлення.
  - Орфоепічна норма та акцентуаційна норма.
9. Діалектні відмінності та літературні норми.
10. Чому нормативність мовлення є обов'язковою?
11. Що значить володіти мовою професійного спілкування?
12. Перелічіть основні функції професійного спілкування.

Рекомендовані напрямки самостійної роботи

1. Здійсність розвідку щодо понять «етноцид», «геноцид» та «лінгвоцид».
2. Яка роль Тараса Шевченка у створенні української національної літературної мови.
3. Обґрунтуйте афоризм «Чия влада, того й мова».
4. Ваша ставлення до ідеї складання усіма державними чиновниками обов'язкового іспиту з української мови.
5. Чи збагачується сьогодні сучасна українська літературна мова? Обґрунтуйте.
6. Чи тотожні поняття «літературна мова» і «мова літератури»? Чому?
7. Напишіть реферат на тему «Мова моя солов'їна» .
8. Доведіть, що ви володієте багатою мовою.
9. Чи правильною є мова студентів вашої групи?
10. Підготуйте диспут на тему «Чи треба говорити літературною мовою?».

Список використаної літератури

Основна

1. *Бацевич Ф.С.* Духовна синергетика рідної мови: лінгвістичні нариси: монографія / Ф.С. Бацевич. — К: ВЦ Академія, 2019. — 192 с.

2. *Гуменюк І.М.* Українська мова за професійним спрямуванням : навч.-метод. посібник / І.М. Гуменюк. — І.-Фр.: ІМЕ Галицька академія, 2019, — 141 с.
3. *Мацюк З.О.* Українська мова за професійним спрямуванням.: навч.-метод. посібник /І.М. Гуменюк. та З.О. Мацюк. — І.-Фр.: ІМЕ Галицька академія, 2019. — 141 с.
4. *Пилинський М.М.* Мовні норми і стиль / М.М. Пилинський. — К.: Наукова думка 2019. — 288 с.
5. Українське ділове і фахове мовлення. Практичний посібник на щодень: навч. посіб. / за ред. Г.Д. Гінзбурга. — К: ІНКОС. Центр навчальної літератури, 2019. — 671 с.
6. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / за ред. д-ра філол., проф., С.М. Луцак. — К.: ВСВ «Медицина», 2022. —360 с.
7. Фахова мова медика: навч. пос. / Н.П. Литвиненко, Н.В. Місник. — К.: Книга-плюс; 2022. —334 с.
8. *Шевчук С.В.* Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / С.В. Шевчук, І.В. Клименко, — 3-є вид.; випр і допов. — К.: Алерта, 2022. — 531 с.

Додаткова

1. Антисуржик. Вчимося правильно ввічливо поводитися і правильно говорити: посіб./ за ред. О. А. Сербенської, - Львів: Світ, 2022 – 152 с.
2. *Бацевич Ф. С.* – основи комунікативної лінгвістики; підручник / Ф. С. Бацевич. — К.: ВЦ: «Академія», 2022. — 344 с.
3. *Дзюбишина-Мельник Н.* Поняття «рідна мова» в контексті сучасних реалій / Н. Дзюбишина-Мельник: Мовознавство: доповіді та повідомлення IV міжнародного конгресу українців. — К.: Пульсари, 2022. — 155-158 с.
4. *Кацавець Р. С.* Золоте джерельце: висловлювання про слово, мову, красномовство: навч. посіб. Р. С. Канавець, 4-е видання. —К: ЦУЛ, 2019, - 116 с.
5. *Микитюк О. Р.* Сучасна українська мова: самобутність, система, норма: навчальний посібник / О. Р. Микитюк, 2-е видання, — Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2022, -440 с.
6. Мова — народ: Висловлювання про мову та її значення у житті народу / упорядкував О. Тихий, — К: Смолоскип, 2019. — 415 с.
7. *Лесюк М. П.* Доля моєї мови: науково-популярне видання / М. П. Лесюк. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2022. — 288с.
8. *Снітко О. С.* Поняття рідної мови в контексті проблем сучасної психо- та етнолінгвістики. /О. С. Снітко – Наукові записки Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, ін-т філології. — К: 2022. – Т. XIII. — 14-19 с.
9. *Ткаченко О. Б.* Українська мова та мовне життя світу / О. Б. Ткаченко. К: Спалах, 2022. — 272с.

Довідкова

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Укладач і головний редактор В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2022. —1440 с.
2. *Головащук С. І.* Складні випадки наголошення: словник-довідник/ С. І. Головащук. — К: Либідь, 2022. —192с.
3. Культура української мови: довідник / С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К.В. Лепець та ін.; за редакцією В. М. Русанівського. — К: Либідь, 2022. — 304 с.
4. Словник-довідник з українського літературного слововживання, К: Наукова думка, 2022.— 448с.
5. Словник труднощів української мови/ за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: 2022. —334с.
- 6.Українська мова: енциклопедія/ Інститут укр. / НАН України. — К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2019. — 853 с.

Практичне заняття №2

ЛЕКСИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВИ ЛІКАРЯ. ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ У ФАХОВОМУ МОВЛЕННІ (2 год.)

План практичного заняття

1. Лексикологія як наука. Лексичне значення.
2. Типи лексичних значень. Типи переносних значень.
3. Моносемія і полісемія.
4. Лексичні групи в українській мові: омоніми, пароніми, антоніми.
5. Фразеологія як наука.
6. Фразеологізм. Види фразеологізмів. Характеристика.
7. Художні тропи і їх зв'язок з фразеологією: порівняння, метафора, прислів'я та приказки, крилаті вислови і формули, народнопоетичні включення та каламбур, термінологічні стійкі словосполучення, професійні вислови, мовні стереотипи.

Практично-тренувальний блок

1. Виписати з професійного тексту слова іншомовного походження та пояснити значення:

Дуже цікаве питання про те, як встановлюються постійні моляри не в горбовому змиканні (горб на горб), а за принципом суглоба, тобто в горбово-фісурному змиканні (горб проти фісури). Для цього треба пригадати, що в молочному прикусі дистальні поверхні других молярів розміщені в одній фронтальній площині. Але таке взаємовідношення між зубними рядами зберігається тільки до четвертого року життя дитини. З п'ятого року вже починається перебудова щелепних кісток з метою підготовки до другого прорізування зубів, розширюється альвеолярна дуга і утворюються фізіологічні діастеми в ділянці фронтальних молочних зубів.

2. Розкрийте значення поданих слів (при потребі скористайтесь загальним тлумачним або термінологічним словниками):

Щелепа, захворювання, свердло, міжзубний, зуболікарський, коронка, прикус, молочний (про зуб), постійний (про зуб), прорізування, жувальний, щока.

3. До поданих іншомовних слів доберіть українські відповідники:

Абсорбція, анестезія, біфуркація, гігієна, гранульома, деформація, ефективність, корекція, регенерація, лейкопатія, ортодонт.

4. Доберіть синоніми до поданих слів:

Хворий, оглядати, інструкція, інтуїція, лікарня, санація, гіпертермія, пародонт, некроз, карієс, гіперемія, акумуляція, неспокійний, темпоральний, індивідуальний, артикулюючий, невідкладний, ефективний, фіксувати.

5. До наведених українських слів доберіть іншомовні відповідники:

Місцевий, зараження, гниття, знерухомлення, особливий, показово, ощадність, поступ, видозміна, поштовх, знечулення, почервоніння.

6. Утворіть антонімічні пари від поданих слів:

Лівий, верхній, в'ялий, постійний, ранній, корисний, заперечувати, вкорочувати, розрізати, товстіти, солодити, згортатися, перевага, буденність, гармонія, спокій, зупинка, скорочення, сила, безсмертя, завжди, вдень, швидко, необхідно, негайно, вище, часто.

7. Прочитайте словникові статті. Встановіть лексикографічне джерело їх походження.

1. **Дупло**, а, с. 1. Порожнина у стовбурі дерева, утворена внаслідок вгинання деревини (найчастіше як місце проживання птахів, звірів, комах і т. ін.): дуплавина, дупловина, дуплина. *З дупла старої липи крикнула сова* (Фр.) 2. Дірка в зубі.

2. **Корінь**, реня, ч. 1. Частина рослини, що міститься в землі й за допомогою якої рослина всмоктує з ґрунту воду з поживними речовинами. *Дніпро берег рие-рие, Яворові корінь мие* (Шевч.); Деревина або речовина цієї частини рослини. Підземна частина деяких рослин, що її вживають в їжу. **Солодкий корінь** - те саме, що **солодець**; локриця. **Виривати з коренем кого**, що - знищувати, викорінювати, усувати кого-, що-небудь. **Дивитися в корінь** - заглиблюватися в суть справи; **Докопуватися до кореня** - те саме що **Докопуватися до коріння**; **Корінь життя** - те саме, що **женьшень**. На корені - у незжатоку, нескошеному або незрубаному вигляді. *Так гниє деревина на корені: уже й віти її посохли, і середина випала, а вона все стоїть* (Мирн.); **Пускати корінь** - надовго оселятися, міцно осідати де-небудь

(про людину). **Рубати під корінь** кого, що – підривати основу існування кого-, чого-небудь. 2. Частина зуба, волосся, нігтя тощо, яка міститься в тілі. 3. *перен.* Початок походження чого-небудь; джерело, основа, причина. Основа джерело головна причина чого-небудь. – *Вони (езуїти) всьому злу корінь!* (Мирн.). **В (у) корені** – у самій основі, цілком; 4. *грам.* Головна частина слова, що виражає його основне значення й не поділяється на морфеми. Слово «*маятник*», я думаю, можна так залишити, бо корінь цього слова український (Л. Укр.). 5. *мат.* Величина, що при піднесенні її до певного ступеня дає дане число. *Квадратний корінь.*

8. Витлумачте значення наведених фразеологічних одиниць. Назвіть їх.

- Заговорювати зуби.
- Покласти зуби на полицю.
- Ні в зуб ногою.
- Точити (гострити/нагострювати) зуби.
- Око за око, зуб за зуб.
- Зуби поламати.
- Мати на когось зуба.
- Потрапити чорту в зуби.
- Зуб даю.
- Не по зубах.
- Він вже не такий зубастий.
- Зубами дзвонити.
- Чого око не вглядить, того й зуб не вкусить.

9. З'ясуйте яке походження наведених нижче фразеологізмів. Розкрийте їх значення.

Альфа і омега; іду на Ви; гірка пілюля; порожня бочка гучить, а повна – мовчить; грати першу скрипку; мов із хреста знятий; лікарю, найперше вилікуй сам себе; виконати на відмінно; куди голка – туди й нитка; нести свій хрест; дорога на Голгофу; крокодилові сльози; спіймати на гачок; грати (танцювати/скакати) під чужу дудку; впіймати облизня; все йде, все минає, і краю немає...; ми відповідаємо за тих, кого приручили.

10. Придумайте речення зі словами запропонованих паронімічних об'єднань. З'ясуйте різницю значень.

Їда/їжа; шкірний/шкіряний; стрес/струс; лікарняний/лікарський;
болісний/болючий/больовий; протез/протеза; виліковний/вилікуваний;
активація/активізація; нормалізувати/нормувати; жирний/жировий;
пітний/потовий; пожива/нажива; чуйний/чулий/чутливий;
сердечний/сердешний/серцевий; водневий/водний/водяний; вигляд/вид;
припис/пропис; економічний/економний.

Запитання для самоконтролю

1. Дайте характеристику наступним термінам (з наведенням прикладів):

- омоніми;
- синоніми;
- оксюморон;
- евфемізм;
- перифраз;
- плеонаризм;
- пароніми;
- антитеза;
- паралелізм;
- метонімія.

2. Введіть у речення слова з різними значеннями

3. Абсолютні синоніми в медицині

4. Понятійні синоніми як вияв доцільності мови

5. **Перифраз у мовній практиці медика і стоматолога**
6. **Особливості українських антонімів**
7. **Евфемізми як вияв делікатності української мови; приклади**
8. **Міжмовні омоніми. Їх вияви.**
9. **Оксиморон як вияв мовної гнучкості**
10. **Пароніми. Помилки їх застосування в мові**
11. **Метонімія як вияв багатства значень**
12. **Синекдоха і її значення для мовного збагачення**

Рекомендовані напрямки самостійної роботи

1. **Власнеукраїнська лексика у медичній та стоматологічній практиці.**
2. **Професійна лексика різних галузей медичної діяльності.**
3. **Успадкована лексика і питома українська в сучасному вжитку.**
4. **З'ясуйте різницю між омонімією і полісемією. Підготуйте дослідження на цю тему.**
5. **Відредагуйте текст:**

Дефекти тканин порожнини рота замінюються не тільки операційним, але й ортопедичним шляхами. Но протезування осіб із дефектом косної тканини нижньої щелепної частини являється для ортопеда задачею в край нелегкою.

Для повноцінного протезування необхідне в першу чергу стійке протезне ложе немінливої форми. Тимчасом при порушенні безперервності нижньощелепної кістки і наявності двох бокових осколків, які зміщуються при малейшому русі щелепи і неперервно змінюють взаємне розміщення, протезне ложе є дуже хистким. При такому нестійкому фундаменті протез легко зміщується; але фіксується під час розжовування їди.

Запропоновані в останній час конструкції зйомних протез з рухливих частин теж дають маловтішні результати.

6. **Зі словника паронімів української мови випишіть 5 прикладів словникових статей на медичну тему.**
7. **До поданих народних назв хворіб доберіть сучасні медичні термінологічні відповідники. Знайдіть тлумачення до них:**

Правець, сухоти, ядуха, грудна жаба, падуча, жовтяниця, свинка, дурньоха, чорна хвороба, червінка, різачка, суче вим'я, золотуха, білокрів'я, бичаче серце, заїда (заїди), кила.

8. **Підготуйте повідомлення на тему: «Канцеляризми і штампи у писемному стоматологічному мовленні».**
9. **Підготуйте повідомлення на тему: «Тлумачні словники та їх різновиди».**
10. **Поміркуйте, який принцип покладено в основу українського письма?**

11. **Види скорочень. Приклади.**
12. **Що таке правило дев'ятки? Чого воно стосується? Поясніть на прикладах.**

Список використаної літератури

Основна

1. *Бабич Н. Д.* Культура фахового мовлення : навч. посіб. / Н. Д. Бабич, К. Ф. Герман, М. В. Скаб та ін.; за ред. Н. Д. Бабич. — Чернівці: книги – XXI, 2019. — 496 с.
2. *Голод Р. Б.* Українська мова за професійним спрямуванням / навч. посіб. / Р. Б. Голод, О. М. Мельничук, А. І. Сілевич. — Івано-Франківськ: Вид-во Івано-Франківського нац. мед. ун-ту., 2022. — 212 с.
3. *Золотухін Н. Д.* Культура фахового мовлення: навч. посіб. / Н. Д. Золотухін, Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник, - К.: Здоров'я, 2022. — 392 с.
4. *Лаврінець О. Я., Ярошевич І. А., читай і знай, - 2* –К.: Вища шк. 2019. — 201-254 с.
5. *Корж Н. Г.* Із скарбниці античної мудрості / Н. Г. Корж, Ф. Й. Луцька. — К.: Вища шк., 2022. — 252 с.

Додаткова

1. *Бабич Н. Д.* Культура фахового мовлення : навч. посіб. / Н. Д. Бабич, К. Ф. Герман, М. В. Скаб та ін. ; зв ред. Н. Д. Бабич. — Чернівці: книги – XXI, 2021. —528 с.

2. *Загнітко А. П.* Українське ділове мовлення : професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Даниляк. — Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2021. — 480 с.

Довідкова

1. Російсько-український словник сталих виразів. Електронна версія за матеріалами словника І. О. Виргана та М. М. Пилинської (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://stalivyrazy.org.ua/>
2. Словник труднощів української мови / Д. Г. Гринчишин, А. О. Капелюшний, О. М. Пазяк та ін. ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – К.: Рад. шк., 2022. — 336 с.

Практичне заняття № 3

ТЕРМІНИ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМИ І НОМЕНКЛАТРНІ НАЗВИ У ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ ЛІКАРЯ. ФАХОВІ СЛОВНИКИ (2 год.)

План практичного заняття

1. Термін як основний елемент фахової мови стоматолога.
2. Шляхи виникнення терміну.
3. Терміносистема. Номенклатура. Склад і організація.
4. Українська медична термінологія : генеза і сучасність.
5. Семантичні різновиди термінології.
6. Термінотворення у медицині і стоматології.
7. Лексикографія як наука.
8. Види словників.
9. Лінгвістичні словники. Види.
10. Словникова стаття та її будова.
11. Індекс як складова частина словника.
12. Медичний термінологічний словник. Особливості будови.
13. Стоматологічні словники та довідники

Практично-тренувальний блок

1. Заповніть таблицю, розподіляючи наведені терміни за структурою:

Прості	Складні	Складені	
		Двочленні	Багаточленні
<i>недокрів'я</i>	<i>кровотеча</i>	<i>аналіз крові</i>	<i>загальні симптоми хвороби</i>

Ретростернальний, крилопіднебінний, видалення, карієс, кісткова стінка, молочні зуби, повний курс лікування, безболісна реакція на перкусію, спинка язика, перебіг захворювання, пульпіт, визначення групи крові, добова доза препарату, крововилив, резекція кореня, стоматологія, шийка зуба, розкриття рогу пульпи, верхньощелепний, різець, пазуха, клубовидний, консервативний метод лікування, порожнина, коронка, губноязиковий, жувальна поверхня, лівобічний, дельтовидний, кореневий канал, порожнина зуба, хірургічний пінцет, прошарок замісного дентину, гострокінцевий скальпель, новоутворення, кутній зуб, розріз, спилування, слиновідсмоктування, піднебіння, рентгенограма, прикореневий, препарування каріозної порожнини.

2. Відредагуйте речення. Підкресліть виправлення:

1. Позначене місце в терапевтичній стоматології займають проблеми в лікуванні карієсу та його ускладнень. 2. Примінення пластинок нормує функцію м'язів щелепнолицьного комплексу, і, як наслідок приврдить до змін положення окремих зуб, широти піднебіння формів щелепних кістей. 3. Наіменше трудні для обробки є ті кореневі канали, напрямок яких зівпадає з направленням і формою самого кореня. 4. Важно знати особенності анатомічної будови зубів. 5. Завдяки нежеті ми не можемо сьогодні лікувати ваш зуб. 6. Мені зразу кинувся у вічі ваш хворий зуб. 7.

Стоматолог приймає по понеділках.

8. Маніпуляція в корневому каналі

являється важним етапом лічення пульпиту. 9. Лікаре, ну що, треба мій зуб удолати?

10. Все рівно лікар рішив оперувати. 11. Стоматологічні інструменти розміщені по

номерам, строго у відповідностях з їх назначенням. 12. Вам потрібно возобновляти

лікування, бо інакше ви загубите всі зуби. 13. Тлурбінний наконечник з'єднується з

бормашиной резиновим шлангом. 14. Зараз вам зробимо укол, але це не больно.

3. Здійсніть переклад професійного тексту:

Первый премолер распадается позади клыка; его коронка призматической формы, с выпуклыми щечными и язычными поверхностями. На жевательной поверхности два бугорка – щечный и язычный, из которых первый значительно больше. Между бугорками в переднезаднем направлении проходят борозды (фиссуры), которые, не доходя до краев, прерываются небольшими эмалевыми валиками. Коронка зуба на поперечном распиле имеет форму вытянутого овала с наибольшим поперечным размером в щечно-язычном направлении.

4. До поданих термінологічних словосполучень доберіть нормативні:

Знеболюючі засоби, заживання антибіотиків, хід захворювання, бокові поверхності, фронтальна плоскість, карієзна полость, зубні углублення, неглибокі борозди, укріплення пломби, ріжущий край коронки, придеснева стінка, тверді ткани зуба, приготування цементу, дві каплі рідини, непригодність матеріала, шліфовка пломби, ізолювати від слюни, більш густіша консистенція, сметанообразна маса, любі порожнини, обезболююча дія, не лишений недоліків, зняти лишок рідини, пластмасова капельница, обоюдогостра проблема, кожний покрив.

5. Укладіть самостійно діалог на тему «В кабінеті дитячого стоматолога», використавши 6-8 відомих вам стоматологічних (медичних) термінів. Підкресліть їх.

6. Із «Українсько-латинсько-англійського медичного тлумачного словника» виписіть три словникові статті, що стосуються медичних термінів, які використовуються у стоматологічній практиці.

7. Із «Медичної енциклопедії» виписіть одну словникову статтю, за змістом пов'язану з професією стоматолога. Проаналізуйте її будову.

8. Підберіть українські відповідники до іншомовних термінів, які застосовуються у терапевтичній стоматології. Скористайтесь для цього «Словником іншомовних слів» О. Мельничука або вузькоспеціальними галузевими словниками:

Стимуляція, антисептик, адсорбція, домінувати, анестезія, симптом, пріоритет, ефективність, гіперемія, санація, інтоксикація, гіпертрофія, збалансований, компенсація, дефект, хронічний, ексудат, деструкція, міграція, дискомфорт, регенерація.

9. Утворіть анатомічні пари від поданих нижче слів із професійного мовлення стоматологів:

Регрес, хронічний, хвороба, постійний, верхній, безсмертя, виразний, значний, підвищення, пригнічення, змінний, розширення, посилення, вертикальний, м'який, болючий, передній, випуклий, прискорення, охолодження, затвердіння, зрощування, надлишок.

10. Поясніть значення наведених слів. Запам'ятайте їх наголошення. З'ясуйте яку функцію тут виконує наголос.

Гіркота - гіркота, лікарський - лікарський, м'язна - м'язна, вигода - вигода, шкода - шкода, лупа - лупа, орган - орган, виходити - виходити, збігати - збігати, запал - запал, задихатися - задихатися, дякувати - дякувати, затвердити - затвердити, випробовувати - випробувати, бубон - бубон, поділ - поділ, пора - пора, вітряний - вітряний, терен - терен.

Запитання для самоконтролю

1. Що означає слово лексикографія.
2. Словник. Складові частини словника.
3. Лінгвістичні та енциклопедичні словники. Різниця.

4. Назвіть словники, що виходили на Україні та поза її межами, що є необхідним для сучасного стоматолога.
5. Якими словниками (Лінгвістичними чи енциклопедичними) ви користуєтеся.
6. Характеристика словникової статті тлумачного словника.
7. Випишування словникових статей з різних видів словників.
8. Словники-довідки, їх види.
9. Діалектні словники. Види. Значення.
10. Термінологічний словник.
11. Лексичні словники, їх розмаїття, важливість використання.
12. Медичний словник.
13. Тлумачний словник українських медичних термінів.
14. Робота із словниками. Підбір стоматологічних термінів.
15. До якого типу словників належать медичні словники і довідники.
16. Назвіть основні причини появи електронних словників.

Рекомендовані напрямки самостійної роботи

1. Підготуйте повідомлення на тему: «Походження української термінології».
2. Терміни-епоніми. Які терміни-епоніми ви знаєте?
3. Використовуючи терміни, пов'язані зі стоматологією, спробуйте сформулювати діагностичні ознаки:
  - -початкового карієсу;
  - -поверхневого карієсу;
  - -глибокого карієсу.
4. Спробуйте дати поради своїм майбутнім пацієнтам щодо методики чищення зубів і гігієни рота.
5. Зі «Словника синонімів української мови» выпишіть п'ять словникових статей, пов'язаних із вашим професійним спрямуванням.
6. Ознайомтесь зі словниковими статтями будь-якого термінологічного словника і «Нового словника іншомовних слів» (на вибір). Порівняйте їх. З'ясуйте різницю.
7. Опираючись на тексти словникових статей, підготуйте інформаційне повідомлення на одну із тем:
  - Стоматологія.
  - Деонтологія
  - Парадонтоз.
  - Періодонтит.
  - Інфекції в стоматології.
8. Підготуйте міні-рекламу стоматологічного інструмента (інструментів) на вибір, наприклад:
  - Стоматологічного зонда (зондів) ;
  - Стоматологічного дзеркала;
  - Емалевого ножа;
  - Пластмасового шпателя;
  - Стоматологічних гачків;
  - Стоматологічних екскаваторів;
  - Стоматологічного шприца;
  - Стоматологічних лопаток-розгладжувачів;
  - Скальпеля;
  - Стоматологічної ложечки (кюретки) та ін.
9. Виготовіть інформаційний плакат-таблицю для стоматологічного кабінету.
10. Підготуйте повідомлення (доповідь) на тему «Зуби і догляд за ними» для виголошення перед:
  - Школярами старших класів;
  - Підлітками;
  - Дошкільнятами;
11. Терміни іншомовні та терміни-інтернаціоналізми. Їх особливості.

12. **Синонімія в термінології. Лексичні дублети, ваша оцінка цього явища.**
13. **Особливості термінотворення в галузі медицини. Утворення стоматологічних термінів.**
14. **Культура терміновживання. Функціонування термінів.**
15. **Уніфікація і варіативність медичних (стоматологічних) термінів.**
16. **Енциклопедія. Характеристика: історія і різновиди.**
17. **Історія розвитку медичної лексикографії.**
18. **Національна словникова база: багатство та особливості.**
19. **Лексикографічна наука початку ХХ століття.**
20. **СУМ (2021-1980): переваги, заслуги й недоліки.**

Список використаної літератури

1. *Верхратський І. Г.* Початки до уложення номенклатури и термінології приролописної, народної / І.Г. Верхратський. — Львів: За друкарні Ставропігійського Інституту, 1864-1879.
2. *Д'яков А. С.* Основи терміноутворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Дяков, Т. Г. Княж, З. Б. Куделько. — К.: Вид. Дім «КМ Академія», 2021. — 218 с.
3. *Золотухін Н. Д.* Культура фахового мовлення: навч. посіб. / Н. Д. Золотухін, Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. — К.: Здоров'я, 2022. — 392 с.
4. *Коваль А. П.* Науковий стиль сучасної української мови. Структура наукового тексту / А. П. Коваль. — К.: Вид-во Київського ун-ту, 2021. — 306 с.
5. *Литвиненко Н. П.* Медичний термін у лінгвістичному аспекті / Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. — К.: Здоров'я, 2022. — 176 с.
6. *Литвиненко Н. П.* Українська медична термінологія у фаховій мові лікаря : навч. посіб. / Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. — 2-е вид., допов. — К.: Книга-плюс, 2022. — 176 с.

Практичне заняття №4

СЛОВНИКИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ. ТИПИ СЛОВНИКІВ, ЇХНЯ ФУНКЦІЯ ТА РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ (2 год.)

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, А.І. Сілевич. — Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. — К. : Літера ЛТД, 2023. — 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак А.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / А.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

Завдання 1. Прочитайте статтю про фахові терміни з «Медичної енциклопедії». Випишіть основні ознаки термінів. Укладіть план до тексту і стисло перекажіть його.

МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ - сукупність термінів, пов'язаних з відповідною системою понять. Нею користуються всі фахівці медичної галузі. Формування медичної термінології зумовлено науковим поступом, а її рівень відповідає рівню

сучасного розвитку галузі. Отже, термінологія історично змінюється й може збагачуватися з різних джерел. Так, багато базових медичних термінів запозичені з грецької й латинської мов, а пізніше - з хімії, біології, медицини та інших наукових напрямків. *Терміном* (лат. *Terminus* - межа, кордон) може бути як одне слово (таблетка, екстракт), так і словосполучення (активна речовина). Основна функція терміна

- бути спеціальним, обмежувальним позначенням характерного для медичної галузі предмета, явища, його властивостей. Хоча терміни використовуються в межах певної термінологічної системи, їм притаманний інтернаціоналізм, тому вони можуть використовуватися в інших термінологічних системах, а також у загальноживаній лексиці. Проте терміну притаманна однозначність (моносемія), тоді як літературним словам властива багатозначність (полісемія). Водночас, у термінології існують синоніми (напр. *активна речовина, субстанція*). Проте тенденція до однозначності позначення того чи іншого поняття є найбільш характерною властивістю терміна. Час від часу відбувається перегляд, часткове видалення синонімів або уніфікація термінів. Наукове поняття (зміст) терміна розкривається в дефініції (лат. *Definitio* - визначення). *Дефініція* - стисле, точне описання характерних ознак поняття, визначеного терміном. Усі поняття термінів у межах однієї класифікації взаємопов'язані родовими відношеннями і утворюють систему понять, або термінологію. Основи медичної термінології засвоюються фахівцями одночасно із засвоєнням цілої низки фахових дисциплін, які належать до фармації (грец. *pharmakeia* — створення ліків). Тому наукова суть медичної термінології підвладна тільки спеціалісту. В термінологічній системі розрізняють власне терміни - назви базових понять, напр.: *ліки, лікарська форма, медичний або лікарський препарат*, що потребують наукового визначення дефініцій, та *номенклатурні назви*, які відображають ознаки будь-яких (поодиноких) предметів, що зустрічаються масово, напр., асортимент продукції, яка виробляється лікарською промисловістю (*валідол, норсульфазол, парацетамол* і под). Медична термінологія не недостатньо ізоморфна (грец. *Isos* - рівний, однаковий, подібний та *morphe* - вид, форма). Це пов'язано з використанням у ній деяких інших термінологій, які склалися самостійно раніше (хімічної, ботанічної, фармакогностичної, технологічної, фармакологічної та ін.). Така різноманітність термінологічних систем і зумовлює слабку ізоморфність структури медичної термінології та складність її засвоєння. Цьому також сприяють практика довільного створення термінів (назв) лікарських препаратів та їхній великий асортимент на медичному ринку, а також зневажливе ставлення до медичної термінології.

Завдання 3. Перевірте за словником, чи є подані нижче терміни синонімами? Чи бажане явище синонімії у фаховій термінології лікаря?

Лікариний препарат → лікарський препарат, фармакологічний препарат, хіміко-медичний препарат, терапевтичний препарат, медикаментозний препарат, лікарський засіб; *активний лікарський інгредієнт* → активна речовина, діюча речовина, лікарська речовина, лікарська субстанція.

Завдання №2. Здійсніть переклад запозичених слів за допомогою (**Словотвір** – онлайн-майданчика для перекладу запозичених слів. На сайті є можливість обговорення, вибір перекладу із запропонованих варіантів та можливість додати свої переклади чи коментарі <https://slovotvir.org.ua/>).

дедлайн, меню, лайк, @, тьютор, ксерокс, барбершоп, топлес, планшет, фотографія, шлагбаум, лінк, куки, портфоліо, скріншот, пазли, руфер, дауншифтинг, пікнік, пост, рекрутер, скіл, контент, тач-скрін, хештег, браузер, сервіс, ріелтор, маклер, менеджер, рітейл, фітнес, руфер, екзит-пол, шопінг.

Задання №3. Здійснити переклад сталих висловлень за допомогою **Російсько-український словник сталих виразів** – сервіс для перекладу висловів. Результати пошуку будуть більш вдалимими, якщо робити пошук не всього вислову відразу, а за ключовими словами (<http://stalivrazy.org.ua/>).

Практичне заняття № 5

МОРФОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ЛІКАРЯ (2 год.)

План практичного заняття

1. Морфологія як наука.
2. Частини мови як основні морфологічні одиниці.
3. Самостійні і службові частини мови.
4. Морфологічні норми. Випадки їх порушення.
5. Морфологічні категорії і граматичні форми.
6. Визначення роду у різних частинах мови.
7. Складні випадки відмінювання, слововживання:
  - іменників
  - прикметників
  - числівників
  - дієприкметникових форм
8. Особливості вживання віддієслівних прикметників у професійній мові стоматолога .
9. Словотвірна інваріантність різних частин мови у медичному професійному мовленні.
10. Специфічне відмінювання українських прізвищ, імен та імен по батькові.
11. Використання службових частин мови у діловій документації.
12. Дієслово і дієслівні форми.

Практично-тренувальний блок

1. Розкрийте дужки: іменники, що в дужках поставте в потрібному відмінку. Закінчення підкресліть.

Без (надія) сподіваюсь; настоянка(нагідка); сироп (ревінь); розчин (йод); при наявності (аномалія); корінь (женьшень); симптоми гострого (гінгівіт); стимуляція репаративних (процес); набряк (ясна); середнього (ступінь) тяжкості; полоскання гіпертонічним (розчин) соди; відвар (шавлія, звіробій); супроводжується (біль); проекція (корінь); запобігти (карієс); для кореневих (пломба); вигляд (хворий); захляпаний (кров); у німій (тривога); з великою (любов);

2. Провідмінійте подані іменники в однині і в множині:

Ремісія, ділянка, ясна, втручання, мікроциркуляція, кишень, подразник, набряк, знеболення, резистентність, немовля, елеутерокок, ім'я, компрес, необережність, інфекція, рідина, заспокійливе, ангіна, обстеження, хворий, захворюваність, огляд.

3. Узгодьте вживання прийменника по у словосполученнях. Де це необхідно, замініть його будь-яким іншим прийменником. Відновіть пропущенні літери.

Наказ (по?) лікарн_; виступ (по?) раді_; робота (по?) ліквідаці_ наслідків епідемії; відсутній (по?) хвороб_ ; рекомендації (по?) профілакти_ грипу; дослідження (по?) тем_ ; називати (по?) імен_; викликати (по?) оправ_; висновки (по?) диспасерізаці_; завдання (по?) лікуванн_; обстеження (по?) виявленн_;

4. Переписуючи вислови й афоризми, поставте правильний сполучник:

Кохання (і,й) кашель не втаїш. Є міра (у,в) речах. З усуненням причини зникає (і,й) наслідок. Зважити всі за (і,й) проти. (У,В) здоровому тілі здоровий дух. (У,В) стані зародження. Доброзичливістю (і,й) людяністю, працею (і,й) знаннями повинен керуватися лікар (у,в) своїй діяльності. Де мед, там (і,й) жовч. (У,В) болючому місці. (У,В) пломбованому зубі. Часи змінюються, (і,й) ми змінюємося разом з ними.

5. Перекладіть українською мовою. Перекладені слова згрупуйте за частинами мови:

Воспаление, ухудшение, целебный, сыпь, успокаивающий, преимущественно, способствуют, восстановление, раздражительность, употребление, восприимчивость, привычки, жидкость, уничтожение, вращение, врачевание, режущая, углубление, бугорок, отклонение, отделённый, жевательный, раздваивается, поперечный, щечно-язычный, переднешёчный, слияние, артикуляционный, равновесие, соответствующий, удлинённый, охлаждающий, охлаждённый, подогрев, плевательница.

6. Від дієслів I і II дієвідмін утворіть активні дієприкметники теперішнього часу. В новоутворених словах підкресліть суфікси. Окремо випишіть дієслова, від яких вказані дієприкметники не утворюються.

Замінювати, пломбувати, різати, йодувати, висмоктувати, деформувати, вживляти, реєструвати, зволожувати, розчиняти, спрямовувати, препарувати, знеболювати, полоскати, застосовувати, подразнювати, окислювати, усувати, набрякати, прикріплювати, дезінфікувати, дезактивувати, розсмоктуватися, хлорувати, розтікати.

7. Від дієслів, поданих у попередньому завданні, утворіть пасивні дієприкметники. Підкресліть суфікси в утворених словах.

8. Узгодьте наведені прізвища зі словом «стоматологія» (чия?): Драч, Швець, Заблоцький, Трясило, Шевчук, Лукашук, Ткаченко-Задніпровський, Петришин, Красицький, Роговець, Муха, Глухий, Біленький, Бородач, Кривенко, Кусило, Іванів, Романчак, Дикун, Кушнір, Вовк, Паливода, Холод, Городецький, Китайга, Городський, Нетудихата.

9. Від поданих прикметників утворіть усі можливі форми ступенів порівняння. Поясніть кожен випадок ступеня порівняння:

Гарний, здоровий, здібний, стоматологічний, хворий, старанний, сліпий, малиновий, беззубий, контрастний, холодний, важкий, тонкий, товстий, лисий, мертвий, чорнявий, хімічний, клінічний, старий, молодий, бездоганний, ультрафіолетовий, вузький, інфрачервоний, блідий, рум'яний, чорнявий, русявий, прекрасний, токсичний, шлангоподібний, кислий, крапельний, асиметричний, поширений, авторитетний, умілий, оптимальний, головний, гуманний.

10. Утворіть форму родового відмінка іменників, розподіливши їх у 2 колонки:

Однина	Множина

Крапля, школа, лікарня, дентин, галузь, діагональ, площина, засіб, апарат(у зн. прилад), межа, ключ, книгозбірня, поверхня, зуб, бормашина, струм, карієс, помутніння, пульпіт, емаль, колір, мікроскопія, наконечник, фельдшер, медсестра, видання, розтин, вишкрібання, дантист, надлишок, занурення, відділення, відділ, моляр.

Запитання для самоконтролю

1. Характеристика самостійних частин мови:

- іменників;
- прикметників;
- числівників;
- займенників;
- дієслів.

2. Особливості відмінювання і вживання у професійному спілкуванні стоматологів:

- а) іменника;
- б) прикметника;
- в) займенника.

3. Складні і складені числівники. Їх використання в документі.

4. Дієвідмінювання.

5. Дієслівні форми і їх вживання у діловодстві та професійному мовленні.

6. Приклади порушення морфологічної нормативності української літературної мови у професійному мовленні стоматологів.

7. Особливості використання службових частин мови у медичній професійній мові.

8. Частки формотворчі і словотворчі. Підсилення динаміки професійного мовлення лікаря-стоматолога.

9. Сполучник і ефективність професійного мовлення стоматолога.

10. Вигук як окрема частина мови.

11. Використання прийменникових і безприйменникових конструкцій у фаховій мові стоматолога.

Рекомендовані напрямки самостійної роботи

1. Складіть письмово невеликий текст на тему (за вибором): «Моя майбутня професія», «Чому саме стоматологія?», «Моя головна мета у житті». Підготуйте усний аналіз використаних у тексті частин мови.

2. Відредагуйте речення. Поясніть помічені морфологічні порушення:

Після проходження практики студенти мають більш величезний досвід у цій галузі.

Більше половини студентів не з'явилась на лекцію.

Два працівника подали заяву на звільнення.

Обладнання стоматологічного кабінету, керівництво клінікою придбало в розстрочку.

Усій групі зробили прививку від дифтерії.

На конференції розглядається питання з різних галузів стоматології.

Лікар отримав необхідні документи бандерою.

Студенти намагаються заволодіти навчальними матеріалами.

Сім'я опинилася у критичному фінансовому стані.

3. Утворіть зіставну картосхему родових форм іменників в українській та російській мовах:

Слова для опрацювання:

Нежить, біль, кір, опис, атресоль, перекис, підпис, степінь, ступінь, продаж, тополя,

Українська мова рід	Російська мова рід	поли н, оман а, степ, розс ип, літоп ис,
------------------------	-----------------------	--

тунель, рукопис, живопис, мігрень, розкіш, фальш, туш (різні значення), толь, пил, дріб, поступ, опис, продаж.

4. Підготуйте конспект лекцій на тему: «Родовий відмінок іменників чоловічого роду II відміни».

5. Доповніть схему місцевого лікування гострого періодонтиту постійного зуба прикметниками професійного змісту.

...полоскання ...рота

Знеболювання ... зуба

Препарування порожнини зуба

Розкриття порожнини ... зуба

Розкриття ... отвору

... ревізія та обробка ... каналу

Обробка корневих каналів ... препаратами

Встановлення у каналі турунди, зволоженої ... препаратом

Закриття ... порожнини ... чи ... пов'язкою.

Слова для довідок:

ротовий, а, е; хворий, а, е; каріозний, а, е; антисептичний, а, е; верхівковий, а, е; кореневий, а, е; медикаментозний, а, е; протизапальний, а, е; нелікований, а, е; герметичний, а, е; напівгерметичний, а, е; інструментальний, а, е.

6. Складіть діалог стоматолога з пацієнтом з використанням дієслів.

7. Дайте опис зубного болю, використовуючи прикметники та дієприкметники (за довідкою зверніться до спеціальних словників чи підручників зі стоматології).

8. Доведіть, що тільки доцільне використання різних частин мови може формувати якісне професійне мовлення (подайте конкретні приклади)

9. Підготуйте дослідження на тему: «Види скорочень за формою вираження у професійному медичному мовленні».

10. Мова сучасної реклами: смислове та граматичне розмаїття. Складіть рекламу стоматологічного кабінету.

11. Морфологічні особливості ділового мовлення стоматолога.

12. Виготовіть наочно-інформаційну таблицю «Паралельні форми чоловічого та жіночого родів в сучасному професійному мовленні».

13. Підготуйте пошукову роботу на тему «Еспресивна множина іменника як засіб виразності професійного спілкування».

Список використаної літератури

Основна

1. Жайворонок В.С. Українська мова в професійній діяльності: навчальний посібник / В.В. Жайворонок, В.М. Бріцин, О.О. Тараненко. — К.: Вища школа, 2019. — 431с.
2. Лісовий М.І. Культура професійного мовлення: навчальний посібник / М.І. Лісовий. — Вінниця: Нова книга, 2021. — 176 с.
3. Мацько Л.І. Культура української фахової мови: навчальний посібник / Л.І. Мацько, Л.В. Кравець. — К. ВУЗ «Академія», 2019. — 360 с.

Додаткова

1. Бабик С.П. Правопис прізвищ та імен / С.П. Бабик // Культура слова — 2019 — Вип. 68-69. — с. 113-114.
2. Гнатюк Г.М. Дієприкметник у сучасній українській літературній мові / Г.М. Гнатюк. — К.: Наук. думка, 2021. — 248 с.
3. Єрмоленко С.Я. За один раз і не розкажеш про раз / С.Я. Ярмоленко // Культура слова. — 2022 — Вип. 61. — с. 52-56.

Словники

1. Гринчишин Д.Г. Словник паронімів української мови / Д.Г. Гринчишин, О.А. Сербенська. — К.: Рад. Шк., 2021 — 222 с.
2. Редько Ю.К. Словник сучасних українських прізвищ: у 2 т. / Ю.К. Редько — Львів: НТШ, 2019. — Т.1.: А-М. — XXVI. — 720 с.; Т.2: Н-Я.— 721.—1438 с.
3. Скрипник Л.Г. Власні імена людей: словник-довідник / Л.Г. Скрипник, Н.П. Дзятківська. — К.: Наук. думка, 2021.— 335 с.
4. Словарь української мови / зібрала редакція журналу «Кіевская старина»; упорядкував з додатком власного матеріалу Б. Грінченко — Т.І. —IV —репринтне відновлення видання 1907-1909 рр. — К.: Лексикон, 2021.
5. Український орфографічний словник: Орфографічний словник української мови // уклад.: М.М. Пещак, В.М. Русанівський, В.В. Чумак та ін.; за ред. Л.М. Полюги. — 3-є вид., перероб. і допов. — К.: Довіра, 2022. — 1006 с.

Практичне заняття №6

СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВИ СТОМАТОЛОГІВ (2 год)

План практичного заняття

1. Поняття синтаксису.

2. Типи синтаксичних одиниць.
3. Типи речень в українській мові.
4. Члени речення. Головні та другорядні члени.
5. Синтаксис простого речення.
6. Синтаксис складного речення.
7. Складнопідрядні речення.
8. Складносурядні речення. Складні синтаксичні одиниці.
9. Ускладнені складні речення.
10. Словосполучення. Різновиди за характером синтаксичного зв'язку.
11. Поділ словосполучень за структурою.

Практично-тренувальний блок

1. **Вкажіть, що вивчає синтаксис? Які синтаксичні одиниці ви знаєте?**
2. **Випишіть із будь-якого підручника зі стоматології фрагмент. Виокремте в ньому прості речення та поясніть розділові знаки.**
3. **Подані нижче словосполучення згрупуйте за характером синтаксичного зв'язку (узгодження, керування, прилягання)**

Під час зондування, причина пульпіту, необхідно видалити, короткочасний біль, оголена пульпа, вибір інструмента, лінія розрізу, клінічна картина, ниючі болі, травматичний пульпіт, зондування стінки, почати пломбувати, реакція на перкусію, нечіткі контури, розростання ясен, проведено успішно, ураження пародоннта, ясенні сосочки, подальше лікування, форма купола, ясенна кишеня, легко набрякли, простежуються нечітко, зубоясенне з'єднання.

4. **З пропонованого тексту випишіть речення з однорідними членами. Пояснити розділові знаки.**

Медикаментозне лікування генералізованого гінгівіту направлене на усунення симптоматичного гінгівіту (катарального, гіпертрофічного, виразкового), пародонтальних кишень, пригнічення умовнопатогенної мікрофлори, нормалізацію стану судинної системи, підвищення місцевої резистентності, усунення гіпоксії, стимуляцію репаративних процесів у тканинах пародонта. При виборі засобів медикаментозної терапії звертають увагу на форму симптоматичного гінгівіту, характер перебігу дистрофічно-запального процесу в парадонті (хронічний або загострений), ступінь розвитку генералізованого парадонтиту, наявність вмісту та мікробний склад парадонтальних кишень. Антибактеріальна терапія проводиться з урахуванням чутливості мікрофлори парадонтальних кишень. Протизапальна терапія включає в себе етіотропне, патогенетичне і симптоматичне лікування.

5. **Із поданого тексту випишіть складнопідрядні речення. Визначіть вид. Поясніть розділові знаки.**

Протизапальна терапія включає в себе етіотропне, патогенетичне і симптоматичне лікування. Етіотропне лікування полягає у виявленні, усуненні або пригніченні факторів, які викликали запалення. Патогенетичне — передбачає медикаментозний вплив на патофізіологічні ланки процесу запалення. При симптоматичному лікуванні усуваються або пригнічуються симптоми запалення.

Стимуляція репаративних процесів направлена на відновлення уражених, зруйнованих тканин пародонта, загоєння виразок його тканин, дна парадонтальних кишень тощо. Застосовуються засоби, які направлені на поліпшення процесів обміну в уражених тканинах пародонта і стимуляцію репаративної регенерації. Крім цього, – вони нормалізують дистрофічні процеси в парадонті.

Кератопластичні препарати застосовують для поліпшення процесів епітелізації, яким завершується регенерація та рубцювання парадонтальних кишень, виразок тощо.

6. **Із тексту попереднього завдання выпишіть речення, що містять простий дієслівний присудок. Поясніть особливості його вираження. Усно розкажіть про інші види присудків.**
7. **Придумайте складносурядне речення на тему своєї майбутньої професійної діяльності. Поясніть розділові знаки.**
8. **Із поданого тексту выпишіть вставні слова. Поясніть умови їх використання. Які ще відокремлені члени речення ви знаєте?**

На ранніх стадіях запалення показані засоби, які мають здатність стабілізувати мембрани лізосом і цим перешкоджати утворенню медіаторів запалення (мефенаміну натрієва сіль, саліцилати), інгібіторів протеолізу (трасилол, контрикал); препарати, що стимулюють утворення протизапальних агентів (саліцилати, протігіозан, кальцію пантотенат, вітамін С, Р тощо). Для регуляції порушень мікрогемодинаміки показано застосування антикоагулянтів (гепарин, фібринолізин), антитромбоцитарні засоби (натрію саліцилат, мефенаміну натрієва сіль). Застосовують кортикостероїдні препарати у вигляді мазей для аплікацій або ін'єкційні емульсії (наприклад, гідрокортизону, триамциналону тощо по 0,1-0,2 мл) у сосочки. Стероїдні мазі можна ввести до складу лікувальних пов'язок, необхідних для лікування запального процесу.

9. **У тексті попереднього завдання знайдіть речення із дієприкметниковим зворотом. Які ще звороти в українській мові вам відомі? Поясніть розділові знаки.**
10. **Прочитайте текст. Знайдіть випадки прямого (підкресліть прямою лінією) та зворотнього (підкресліть хвилястою лінією) порядку слів.**

Медикаментозне лікування гіпертрофії ясен. Для лікування продуктивного запального процесу показані настої чистотілу, ромазулан, ваготил, 1% розчин галаскорбіну, юглон тощо. Ефективним є поєднання застосування цих препаратів з фізіотерапевтичними методами — введення їх у тканини за допомогою електрофорезу, ультрафонофорезу.

11. **Вставте пропущені розділові знаки. Поясніть необхідність їх наявності.**

Речовина клітини за своїми фізико-хімічними властивостями являє собою колоїдну систему що містить складні органічні сполуки білки жири та вуглеводи а також воду й неорганічні солі

Важливим компонентом клітини є ферменти або ензими речовини білкової природи що виконують роль біологічних каталізаторів Виділено велику кількість ферментів кожний фермент бере участь у певній хімічній реакції Ученими детально досліджені хімічна структура і роль так званих нуклеїнових кислот дезоксирибонуклеїнової ДНК та рибонуклеїнової РНК ДНК міститься лише в ядрі клітини РНК є в ядрі і у цитоплазмі З наявністю ДНК пов'язане відтворення самих нуклеїнових кислот РНК бере участь у синтезі білків В організмі крім клітин є міжклітинна речовина яка не має клітинної будови Міжклітинна речовина або проміжна речовина як свідчить сама назва міститься між клітинами Будова міжклітинної речовини різноманітна і залежить від функції тієї тканини до складу якої вона входить. Міжклітинна речовина існує в організмі лише у взаємозв'язку з клітинами

Запитання для самоконтролю

1. Що є предметом вивчення синтаксису?
2. Якими ознаками відрізняється словосполучення від речення?
3. Які способи граматичного зв'язку є між словами в підрядних словосполученнях?
4. Як поділяються словосполучення за будовою?
5. Які диференційні ознаки речення ви знаєте?
6. За якими принципами здійснюється поділ простих речень?
7. Що таке предикативний центр речення?
8. Як поділяються підмети за способом вираження?

9. Як поділяються присудки залежно від способу вираження модально-часових і способових значень?
10. На які види поділяються другорядні члени речення за синтаксичними і семантичними ознаками?
11. Чому прикладки зараховують до означень?
12. Чим зумовлюється певний порядок слів в реченні?
13. Які типові ознаки однорідності членів речення

Рекомендовані напрямки самостійної роботи

1. Підготуйте повідомлення на тему «Просте речення: особливості вживання у професійному мовленні стоматолога».
2. Напишіть реферат на тему: «Типи складних речень». Для прикладів підберіть речення з текстів стоматологічного змісту.
3. До поданих словосполучень доберіть синтаксично синонімічні за допомогою паралельної форми керування (з іншим запитанням).

Зразок: адресувати (кому?) міністрові — адресувати (до кого?) до міністра

- радіти (чому?) перемозі —
- розказати (про що?) про хворобу —
- зуби болять (кому?) мені —
- повідомити (кому?) стоматологу —
- привітатися (до кого?) до лікаря —
- розумітися (на чому?) на лікуванні —
- дорівнятися (до чого?) до фахівця —
- припускатися (чого?) помилки —

4. Зробіть переклад професійного тексту, дотримуючись синтаксичних норм української літературної мови

Травматические кровотечения делятся на кровотечения из сосудов и кровотечения из мягких тканей и костей. Различают внутривидовые и внешние кровотечения

При неотложной помощи могут применяться временные методы гемостаза — наложение прижимающей сухой асептической повязки или тампонирование раны, пальцевое прижатие сосудов вдоль всей длины до костей в точках непосредственного прилегания, что позволяет временно остановить кровотечение в течение 10 мин.

Накладывая прижимающую повязку в челюстно-лицевом отделе, учитывают, что при сопутствующих переломах челюстей возникает опасность смещения отломков с последующим травмированием мягких тканей, усилением кровотечения и возникновением асфиксии. В связи с этим при совмещении кровотечения с переломом кости делают хотя бы временную иммобилизацию (праща с головной повязкой, на зубные шины).

Больной должен полусидеть с приподнятой головой. На лицо и шею, особенно при внутреннем кровотечении на участке дна рта возможна спонтанная асфиксия, поэтому при вероятности образования гематомы необходимо наблюдение. Костные кровоточащие каналы и отверстия тампонируют клином из кости, пластмассы, пчелиным воском или стерильным металлическим штифтом. Кровоостанавливающий зажим используется для остановки кровотечения из сосудов.

5. Підготуйте конспект лекції на тему «Просте ускладнене речення у професійному мовленні стоматолога» за планом:

- Просте речення, ускладнене вставними конструкціями
- Просте речення, ускладнене звертанням
- Просте речення, ускладнене дієприкметниковим зворотом

- Просте речення, ускладнене дієприслівниковим зворотом

6. Виготовіть наочну таблицю «Види односкладних речень», для прикладів використовуйте речення з професійного мовлення стоматологів.
7. Складіть діалог «У кабінеті стоматолога», дотримуючись правил розстановки розділових знаків при прямій мові.
8. Дотримуючись правил оформлення прямої мови, запишіть приклад розмови біля кабінету стоматолога (в коридорі поліклініки).

9. Допишіть таблицю.

Російська форма	Штучно утворена форма	Правильна форма
по желанію	за бажанням	на бажання
по небрежності	за недбалістю	_____
по направленію	за напрямкою	_____
по названію	за назвою	_____
по адресу	за адресом	_____
по свідетельству	за свідченням	_____
по телефону	за телефоном	_____
по вкусу	за смаком	_____

10. Складіть речення за поданими схемами:

- [- =], а [-, = =].
- [- =], що [- =], що [- =].
- [=], [яка =], а [яка =].

Список використаної літератури

Основна

1. Дудик П.С. Синтаксис української мови: підручник / П.С. Дудик, Л.В. Прокопчук. — К.: ВЦ «Академія», 2021. —384 с.
2. Мацько Л.І. Культура української фахової мови: навч. посіб. / Л.І. Мацько, Л.В. Кравець, — К.: ВЦ «Академія», 2019. — 360 с.
3. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: підручник / К.Ф. Шульжук.— К.: ВЦ «Академія», 2021. — 408 с.
4. Ющук І.П. Українська мова підручник / І.П. Ющук. — К.: Либідь, 2021. — 640 с.

Додаткова

1. Бас-Кононенко О.В. Українська мова. Теорія, завдання, тести: навч. посіб./ О.В. Бас-Кононенко, Л.П. Гнатюк. — К.: Знання, 2021. —405 с.
2. Козаченко Г.В. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. / Г.В. Козаченко. — К.: ВСВ «Медицина», 2022. — 336 с.
3. Пономарів О.Д. Українське слово для всіх і для кожного / О.Д. Пономарів — К.: Либідь, 2022. —360 с.
4. Слинько І.І. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання: навч. посіб. / І.І. Слинько, Н.В. Гуйванюк, М.Ф. Кобилянська. — К.: Вища шк., 2022. —670 с.
5. Тележкіна О.О. Говоримо та пишемо українською правильно та красиво: навч. посіб. / О.О. Тележкіна —Х.: Основа, 2022. — 249 с.
6. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова: монографія / І. Д. Фаріон — Івано-Франківськ: Місто НВ, 2019. — 328 с.

Практичне заняття №7
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЕВОГО ЕТИКЕТУ. КОМУНІКАТИВНІ
ОЗНАКИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ. МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ ЛІКАРЯ (2 год)

План практичного заняття

1. Поняття етикету.
2. Види і форми правильного спілкування.
3. Етикет спілкування.
4. Стратегія поведінки у професійному спілкуванні стоматолога.
5. Співбесіда. Етикетні проблеми.
6. Етичні питання професійного мовлення.
7. Гендерні аспекти спілкування.
8. Невербальні засоби спілкування.
9. Телефонна розмова.
10. Стандартні етикетні ситуації. Парадигма мовних форм.

Практично-тренувальний блок

1. Розкрийте сутність слів Тараса Шевченка:

Бо, хто матір забуває,
Того Бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.

2. Усунути тавтологію, замінивши запозичене слово на українське з таким самим значенням:

Адміністративний менеджмент
Акцентувати увагу
Вільна вакансія
Захисний імунітет
Інша альтернатива
Колеги по роботі
Найбільш оптимальний
Обмінний бартер
Пам'ятний сувенір
Прейскурант цін
Справжні факти

3. У парі запропонуйте товаришеві будь-яке слово, до якого той повинен добрати і розписати 10 слів-асоціацій. Проаналізуйте, емоційно позитивна чи емоційна негативна лексика переважає у записаному асоціативно ряду. (Завдання виконувати почергово обидвома студентами).

4. Складіть 5 речень з використанням студентських жаргонізмів.

5. Напишіть портрет відомої вам людини (лікаря, студента вашої групи, однокурсника...), використовуючи тільки:

- іменники
- прикметники;
- дієслова;
- прислівники (виконується по черзі різними студентами);

Взірець:

Мама (іменники) – берегиня, трудівниця, лікар, працівник, дружина, особистість, театрал, українка, ідеалістка, правдолюб, патріотка, мрійниця, розумниця, інтелектуал, ластівка, голубка, сонечко, матінка.

Батько (прикметники) – сильний, дужий, енергійний, чесний, непохитний, вольовий, особливий, суворий, добрий, рішучий, працьовитий, наполегливий, уважний, небагатослівний, сердечний, патріотичний, щирий, справедливий, начитаний, розумний, багатогранний, цікавий, щедрий, співчутливий, творчий...

6. Напишіть 10 прикладів (речень) із прикладою для характеристики українського менталітету (самобутності, етнографії, національного побуту, одягу тощо).

На взірець: На Комині запахло чебрецем і руто-м'ятою і кропивою. (В. Стус)

7. Напишіть твір-мініатюру на тему «Один день моєї улюбленої роботи», використовуючи ввічливі слова та звороти.

8. Знайдіть порушення норм культури мови у поданому діалозі. Прокоментуйте їх.

- Доброго дня, вам, лікарю.
- Привіт! — не підводячи очей від паперів.
- Я б хотів вам розказати...
- Е, та що ви можете мені розказати? Я вже все знаю!
- Я хворий...
- О, це я знаю!
- Мене болить зуб...
- І це я знаю!
- То ви можете мені допомогти?
- Допомогти? А чому я мушу вам допомагати?
- Бо ви — лікар.
- Лікар, а не помічник.
- Ну, то...
- Ну то ви лікуватися будете?
- Тепер вже мабуть ні.
- То ж навіщо тоді прийшли?

9. Складіть діалог на тему «Телефонна розмова», використовуючи етикетні формули ввічливості.

10. Уважно прочитайте формули ввічливості, які використовуються для вибачення.

- Вибачте!
- Даруйте!
- Перепрошую!
- Мені дуже шкода...
- Звиняйте!
- Не гнівайтесь...
- Прошу не ображайтися.
- Прошу вибачення.
- Прошу пробачення.
- Мені дуже прикро...
- Дозвольте вас перепросити...

Введіть їх в утворені вами речення.

14. виправити помилки в поданих реченнях.

1. Усі стоматологи клініки мусять бути присутні.
2. Цей студент вчиться на круглі «п'ятірки».
3. Така перспектива на майбутнє нікого не приваблює.
4. Стипендія складає тисячу гривень.
5. Обліпихове масло наклали на фіксуючу пов'язку.
6. Студенти та молодь прийшли на виставку медичних інструментів.
7. У конференції повинні прийняти участь усі лікарі клініки.
8. Було проведено ряд заходів по вдосконаленню лікувального процесу.
9. Провелася робота по виясненню причин невірних аналізів.
10. Зі стоматологічного кабінету було чути крики людського голосу.

Запитання для самоконтролю

1. Мистецтво професійних перемовин.
2. Етикет спілкування стоматолога з пацієнтом.
3. Форми прийняття професійних рішень.
4. Співбесіда як індивідуальна форма усного професійного спілкування.
5. Етикет телефонної розмови.
6. Етичні проблеми спілкування з людьми похилого віку.
7. Етика використання мобільних телефонів.
8. Виправлення випадків порушення етикету професійного спілкування.
9. Основні етикетні форми професійного спілкування лікарів.

10. Етикет листування.
11. Етикетні формули для оформлення розмови:
  - зі старшим за віком;
  - зі співробітниками;
  - з начальником, керівником;
  - з товаришем;
  - з клієнтом;
  - з пацієнтом.
12. Гендерні аспекти спілкування.

Рекомендовані напрямки самостійної роботи

1. Напишіть фразеологічний твір, у якому кожне речення буде містити українське фразеологічне сполучення слів чи вираз на одну із запропонованих тем:

- Друзі пізнаються в біді.
- Лікарю, найперше вилікуй себе сам.
- Наука не лізе на бука.
- Навчання — світло, а неуцтво — пільма.
- Вчи не вчи, а самі двійки.
- І сам не гам і другому не дам.
- Не спіши поперед батька в пекло.
- Хто мовчить, той двох навчить.

2. Виготовте рекламний плакат для кабінету стоматолога «Будьмо взаємно ввічливі».

3. Підготуйте виступ на одну із наступних тем:

- Помилки в рекламі.
- Помилки на телебаченні.
- Естрада і мова.
- Мова і пісня.

4. Складіть алгоритм розмови стоматолога із (дітьми дитячих садків), на тему «Поради з догляду за ротовою порожниною» :

Слова для довідки: гігієнічне навчання, лікувальна зубна паста, полоскання, екстракти лікарських трав, зубні щітки з м'якою щетиною, колові рухи, від ясен, зверху вниз, зсередини, зубний еліксир.

5. Підготуйте доповідь на сформовану Вами тему, де епіграфом могли би бути слова Сидора Воробкевича:

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
А лиш камінь має.

6. Написати твір-опис фрагменту свого життя (майбутню подію), щоб у тексті були тільки дієслова.

Зразок:

Побачити хочу, торкнутись, відчути,
Повірити так, щоб уже не забути,
Зірватись, полинути чи полетіти,
Забути про страх, і вогонь запалити,
Радіти, співати, хотіти, любити,
Творити, і що думаю, те говорити,
Учитися слухати, вміти почути,
Прагнути знати, і не забути...
Не хочу боятись, не хочу тремтіти,
А хочу кохати, сміятися, жити (Ю. Назарук)

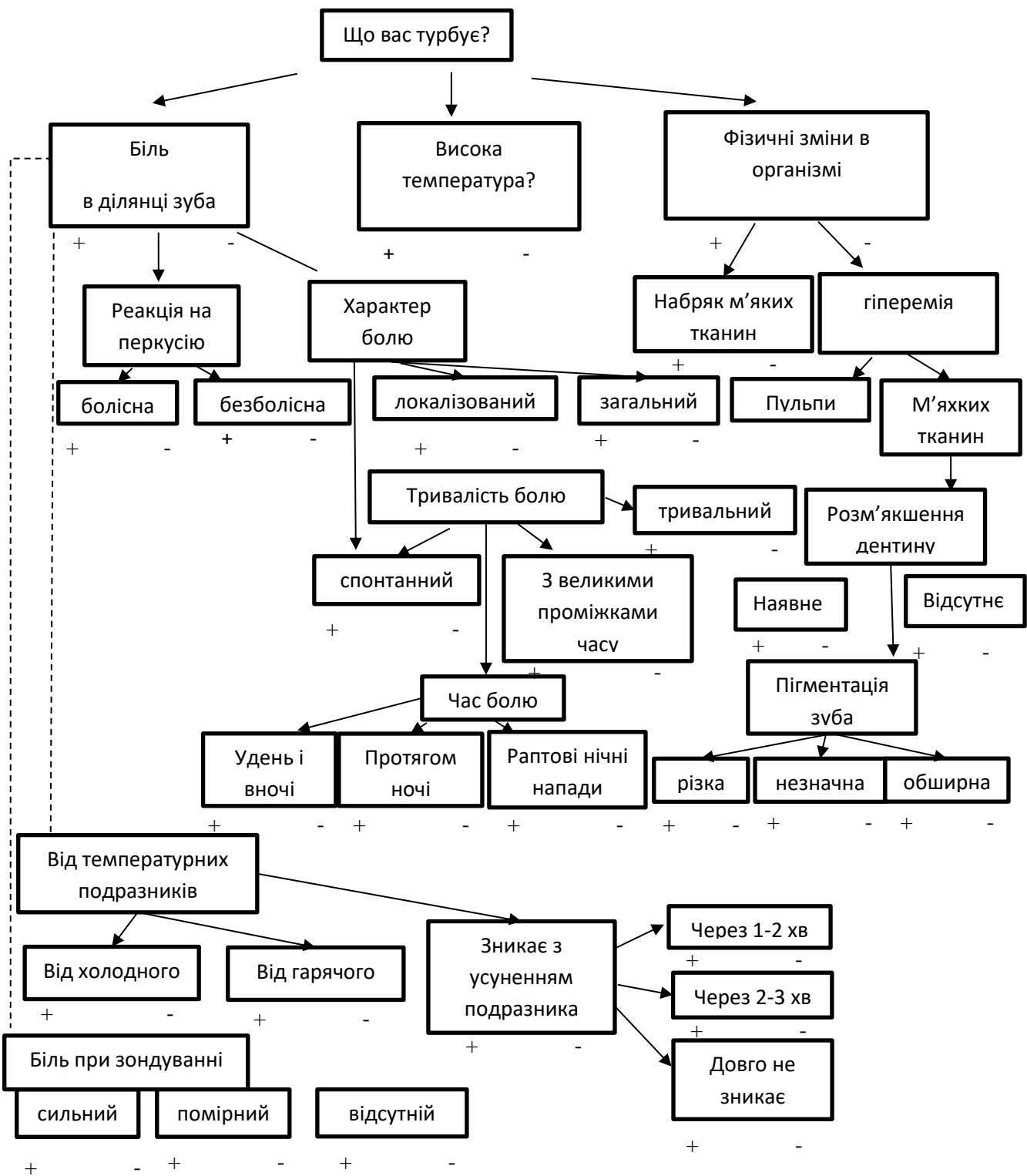
7. Написати твір-опис фрагменту свого життя (майбутню подію), щоб у тексті були тільки дієслова.

Побачити хочу, торкнутись, відчути,
Повірити так, щоб уже не забути,
Зірватись, полинути чи полетіти,
Забути про страх, і вогонь запалити,
Радіти, співати, хотіти, любити,
Творити і що думаю, те, говорити,
Учитися слухати, вміти почути,
Прагнути знати, і не забути...
Не хочу боятись, не хочу тремтіти,
А хочу кохати, сміятися, жити (Ю. Назарук)

8. Використовуючи прикметникові означення, складіть монолог, у якому ви зможете сказати щось приємне:

- мамі із вдячністю за будь – що;
- екскурсоводові;
- стоматологові після прийому;
- хворому товаришеві;
- викладачеві;
- просто незнайомій людині.

9. Уважно ознайомтесь із запропонованим алгоритмом бесіди стоматолога з пацієнтом при огляді та діагностиці гострого пульпіту. Спробуйте відтворити його самостійно.

10. Складіть розповідь на тему «Щастя «сродної» праці» (за Григорієм Сковородою) щодо професії стоматолога.

11. Висловіть співчуття уявному співрозмовникові з приводу втрати:

-дорогої людини;

-коштів;

-роботи.

12. Напишіть реферат на тему «Мова моя калинова: милозвучна мова»

13. Підготуйте лекцію (конспект лекції) на тему «Ввічливість починається з мови».

14. Підготуйте повідомлення на тему «Вербальна, невербальна та позавербальна комунікація: особливості етикету»

15. Підготувати колективну бесіду (усно групою) на тему «Дискусія чи суперечка,», використовуючи формули згоди та підтвердження:

<i>Звісно</i>	<i>Згоден</i>	<i>Саме так</i>	<i>Звичайно</i>	Список використаної літератури Основна 1. Бабич Н.Д. Основи культури
<i>Згода</i>	<i>Я не заперечую</i>	<i>Напевно</i>	<i>Ми в цьому</i>	
<i>Мабуть так</i>	<i>Домовилися</i>	<i>Обов'язково</i>	<i>впевнені</i>	
<i>Очевидно-так</i>	<i>Ви маєте рацію</i>	<i>Безперечно</i>	<i>Будь ласка</i>	
<i>Змушений погодитись</i>	<i>(рос. Вы правы)</i>	<i>Безсумнівно</i>	<i>(прошу)</i>	
<i>Не можу не погодитись з вами</i>	<i>Чудово</i>	<i>(Певна річ, звичайно)</i>	<i>Гаразд (добре)</i>	
	<i>Так</i>	<i>Безумовно</i>	<i>Із задоволенням</i>	

мовлення/ Н.Д.Бабич. — Львів.:Світ, 1992.— 242 с.

2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник/ Ф.С. Бацевич. – К.: ВЦ «Академія», 2022. —344 с.
3. Коваль А.П. Культура ділового мовлення /А.П. Коваль. – К. : Вища шк., 2021. —287 с.
4. Ковбан Л.Б. Ділова українська мова: метод. посіб. /Л.Б.Ковбан, Г.В. Навчук. – Чернівці: Вид-во Буковинського держ. мед. ун-ту, 2021. —91с.
5. Культура фахового мовлення: навч. Посіб./за ред. Н.Д. Бабич.-Чернівці: Книги – ХХІІІ, 2019. —496 с.
6. Пасинок В. І. Основи культури мовлення: навч. Посіб./В.Г. Пасинок. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2022. —228с.
7. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник за програмою МОН України/ С.В. Шевчук, І.В.Клименко – 4-с вид. – К.: Алерта, 2021. —696 с.
8. Шутак Л.Б. Ділова українська мова: навч.-метод. посіб. / Л.Б. Шутак, А.В. Ткач. – Чернівці: Вид-во Буковинського держ. мед. ун-ту, 2021.—144с.
9. Шутак Л.Б. Українська мова професійного спрямування: навч. посіб. / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук.,А.В. Ткач: за ред. Г.В. Навчук.-Чернівці: Вид-во Буковинського держ. мед. ун-ту, 2021. —444с.
10. Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: навч. Посіб. /Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук – Чернівці: Вид-во Буковинського держ. мед. ун-ту, 2021. —177с.

Додаткова

1. Абрамович С.Д. Риторика/ С.Д. Абрамович, М.Ю. Чікарькова, - К.: Світ, 2022. — 240с.
2. Глущик С.В. Сучасні ділові папери: навч. посіб. /С. В. Глущик, О.В. Дняк, С. В. Шевчук. – 3-є вид., перероб. І допов. – К.: Вид-во «А.С.К.», 2022. —400с.
3. Глущик С.В. Сучасні ділові папери: навч. посіб. /С. В. Глущик, О.В. Дняк, С. В. Шевчук. – 5-є вид., допов., перероб.-К.: Атіка, 2020. —544с.

Практичне заняття №7 **СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ФАХОВОЇ МОВИ СТОМАТОЛОГА** **План практичного заняття**

1. Поняття стилю в мові.
2. Манера висловлювання.
3. Жанр мовлення.
4. Характерні ознаки кожного стилю.
5. Офіційно-діловий стиль у лексикі стоматологів.
6. Ознаки ділового стилю стоматології.
7. Мова як засіб оформлення думки.
8. Мовний стереотип.
9. Публічний виступ як засіб переконання.
10. Мистецтво аргументації.
11. Презентація як різновид публічного мовлення.

Практично-тренувальний блок

1. Уважно прочитайте уривки текстів. Визначте, до якого функціонального стилю (жанрів) належить кожен із них. Поясніть свій вибір.

I. Нині дехто каже: у нас немає української ідеї. Неправда. Є ось тут вона вся: у «Кобзарі» Шевченковому. Кажуть, немає програми державотворення? Ось вона, тут! У «Кобзарі»! Читаймо й робімо, як тут написано – й збудуємо Україну. Звичайно, самого слова «ідея» в Шевченка немає, зате є її сутність, яка формується з принципів справедливості, сумління, добра, які поет втілював усе життя. Шевченко бачив українську ідею як державотворчу волю до національної і політичної свободи, як самоусвідомлення і самоствердження народу-будівничого, як спільноту – прилеглу через віки-через живих, і мертвих, і ненароджених. Прочитайте цю ідею од слів «В своїй хаті своя правда і сила, і воля» і мобілізуймося на виконання всіх, у тому числі і економічних задань.

(Із доповіді Юрія Мушкетика на урочистому вечорі в Національній опері з нагоди 184-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка.)

II.

Як довго ждали ми своєї волі слова.

І ось воно співа, бринить.

Бринить, співає наша мова,

Чарує, тішить і п'янить.

Як довго ждали ми.

Уклін, чолом народу,

Що рідну мову нам зберіг.

Зберіг в таку страшну негоду,

Коли він сам стоять не міг...

Олександр Олесь

III

ПІДГОТОВКА ПОРОЖНИНИ РОТА ПРИ МНОЖИННІЙ ЕКСТРАКЦІЇ ЗУБІВ

При хірургічній підготовці порожнини рота необхідно максимально щадити кісткову тканину. Слід також прагнути зберігати міжзубні перегородки і кортикальну пластинку вестибулярної стінки альвеолярного відростка, які мають особливе значення для правильного формування альвеолярного краю.

Метод безпосереднього протезування особливо показаний для підготовки порожнини рота з зубами, ураженими пародонтозом.

При пародонтозі, по-перше, часто застосовується множинна екстракція, по-друге, якщо користуватися звичайним методом і вставляти протез через 6-8 тижнів після останньої екстракції, то залишені в роті зуби з рухомістю першого ступеня можуть перетворитися в зуби в рухомістю другого або третього ступеня, і їх треба буде видалити. Тому в таких випадках необхідно заздалегідь виготовити протез і ввести його в порожнину рота відразу ж після екстракції.

IV

Дорога мамо, дуже дякую тобі за листа. Між посविстами «градів» явилучив вільну хвилину і пишу тобі, моя рідненька. Знаю, ти завжди казала, що хочеш мною гордитися. Мабуть, тепер вже можеш. Я стою тут, на східному рубежі нашої, такої безмежної і такої чарівної Вітчизни, стою грудьми, аби не пустити ворога далі, аби ви всі там, дома: братчик Петрик і красуня сестричка Олесь, і тато, і ти, і бабуся Марія – могли собі спокійно спати, ходити вулицями села, пасти на вигоні нашу Красулю – і просто жити.

Ти не думай, що я все той же маленький неслухняний хлопчисько. Я – дорослий. І справа у мене доросла. І друзі дорослі і вірні.

Не журися мною і не хвилюйся. Я обов'язково повернуся з перемогою, бо я сильний, і у мене є ти, мамо, і твоя молитва. Вважай на себе і на бабусю.

Передавай вітання татові, Олесі і всім нашим рідним. А Петькові скажи, щоб учився добре. Бувайте всі здорові. Обнімаю всіх і цілую.

Ваш Андрій

2. Продовжіть речення:

Мовний стиль-це...

Жанрами називаються...

Основними ознаками художнього стилю є...

Мова професії – це...

В основі професійного спрямування лежить...

Медична розмовна мова є різновидом...

Мультимедійна презентація нині є невіддільним...

3. Поясніть письмово, як ви розумієте вислів:

«Красномовство – це мистецтво говорити так, щоб ті, до кого ми звертаємося, слухали не лише без труднощів, але і з задоволенням (Б.Паскаль)»

4. Виправте помилки

Вірна відповідь, приймати участь, бувші студенти, являється стоматологом, мова йдеться, цікаве міроприємство, перевернути сторінку, повістка дня, відкрити очі, вуз, переписка, завідувач відділенням, діюче законодавство, приступи болі, почервоніння в області лиця, підготувати виступ загодя, по даних деяких авторів, перелом нижньої челюсті, за назначенням.

5. Завершити прислів'я. Ввести їх у повідомлення на тему, яка їх об'єднує.

Неправдою увесь світ об'їдеш, але...

Неправдою м'яко стелиш, а...

Кому правди не треба, тому...

Неправдою далеко зайдеш, та...

Що не кажи, а...

Хто вчора збрехав, тому...

Краще гірка правда, ніж...

Довідка: правдою солодко спиш, солодка брехня. Назад не вернешся, правдою дорожи, честь не потрібна, завтра не повірять, правдою дорожи, і близько не прийдеш.

6. Підготуйте 5-хвилинний виступ на одну із запропонованих тем для аудиторного обговорення: «Видатний український лікар», «Мій зразок у медицині (стоматології); «Українські письменники – медики».

7. Викладіть усно своє розуміння античного висловлювання «Уміння переконувати – це мистецтво велетнів мудрості» (Платон)

8. Прочитайте доповідь. Дайте їй заголовок.

Визначте основу думку. Складіть план. З його допомогою перекажіть прочитане близько до тексту (усно або письмово).

Є щасливі нації. Для них відступництво й національна зрада – просто випадок патології, що реєструється в клініці, але не фіксується в історії. Для нас упродовж століть – кров'ю. Скільки відомих і невідомих рицарів обрало собі дорогу вірності і честі. З їхньої крові і поту наша земля зродила Тараса Шевченка – зухвалого генія, який цілому народові прокладав шлях проти течії. Народові із зав'язаним ротом і скутими руками.

Канва поетового життя напрошується до канонізації: неясна юність. Пророча місія в 30 років, шлях на Голгофу в 33, тріумфальне повернення після смерті зі словом новим, гнані і переслідувані учні... Поет уже від самого початку вступив у єдиноборство з ідолами Російської Імперії. Найушлавленіших російських царів він назвав катами і людоїдами. Офіційну церкву на службі царів уважав безбожною. Вірні цареві слуги – гордість імперії – для нього «раби з кокардою на лобі». Його віра зрушила гори узвичаєних, узаконених понять про «історичну неминучість» рабства. А коли доводили, що неволя й загибель України судилась Богом, - він підняв бунт проти самого Бога. Нині, коли Україна стала місцем найжорстокіших експериментів віку, великою чорнобильською притчею, Шевченкова правда зазирає нам у вічі так, як ще ніколи.

Ми маємо справу з надзвичайно обдарованою особистістю. Це рідкісний випадок, коли першокласний поет і професійний маляр поєднуються в одній особі, яка піднімається щораз вище попри відсутність умов удосконалювати майстерність. Здається, жодна книжечка в історії літератури не викликала таких лютих нападів з боку ворогів і таких захоплюючих відгуків з боку прихильників, як поява творів Тараса Шевченка. Любов до всього рідного бачимо не лише у його творчості, а й у повсякденному житті. В листі до свого брата Микити Шевченко тричі підкреслює: «Та, будь ласка, напиши

до мене так, як я до тебе пишу, не по-московському, а по-нашому», «Я твого листа не второпаю. Чортзна, по-якому ти його скомпонував, ні по-нашому, ні по-московському, ні се, ні те...», а вже далі категорично заявляє, щоб брат писав «тільки не по-московському, а то й читати не буду». Дбає поет і за чистоту нашої мови. З листа до письменника з Кубані Якова Кухаренка: «Мабуть, Ти давно в землях християнських не бував і доброї мови християнської не чував, що звеш мене «закадишним» другом. Чи ж чути було коли-небудь меж християнами таке бридке, паскудне слово?». Про любов до свого краю, його історії свідчать навіть самі назви полотен Шевченка «Мазепа й Войнаровський», «Смерть Хмельницького», «Умираючий Мазепа», «Кочубей», «Хмельницький перед кримським ханом і багато інших».

Арешт ударив Шевченка в zenіті його життя. Шевченкові мотиви були прочитані «компетентними органами» тверезіше, ніж сьогодні їх читають слабодухи. Вони встановили: «Шевченко начал писать свои возмутительные сочинения еще с 1837 года... Сочинял стихи на малороссийском языке, самого возмутительного содержания. В них он выражал плач о мнимом порабощении и бедствиях Украины. То возглашал о славе гетманского правления и прежней вольнице казачества, то с невероятной дерзостью изливал клеветы и желчь на особ Императорского дома... Он приобрел славу знаменитого малороссийского писателя, а потому стихи его вдвойне вредны и опасны... Дерзости эти столь велики, что здесь невозможно их выписать». Не проминули жандарми своєю увагою і найголовніших Шевченкових ідей: «о возможности Украине существовать в виде отдельного государства». Окремо виписали і його висловлювання: «променяли мы свою добрую родину на пьяницу непотребную Россию» (усе це цитовано за Доввідкою III відділу). Поет зникає на десять років. Після повернення – глуха подорож в Україну – під жандармським наглядом. «Жодна риса в моєму внутрішньому образі не змінилась», - сказав Шевченко, повертаючись із заслання. У пустельних пісках заслання побільшали зорі поетової молодості і побільшали притчі. Якщо «Катерина» - поема-притча про зневажену й зруйновану любов, «Наймичка» - поема-притча про любов згармонізовану, здатну світити за всяких обставин, то «Марія» - поема-міф про святу любов, яка в людському серці відновилась і досі світить « в душі скорбящій і убогій».

Врешті-решт, Шевченко повертається назовсім в Україну – в труні. Дивовижним чуттям народ вгадує в його імені свого пророка і влаштовує йому національний похорон, якого Україна досі не знала. Разом з тим присутність його в Україні така повна і реальна, що трохи не в кожній хаті оселяється його портрет і потрапляє туди якийсь твір. Проте і ХХ століття не наблизило до нас Шевченка, хоча й відкрились архіви III відділення. До ХХ віку Тарас Шевченко був опублікований наполовину, а в ХХ віці – публікований з кон'юнктурними викривленнями. Йшла нова релігія «соціалізму». На початку 30-их років піонери волочили залізного хреста з могили Кулішевої на металобрухт першої п'ятирічки, зрештою знято хреста і з могили Шевченка. Такого, без душі, його було заведено любити і шанувати. Виявив надзвичайну повагу до великого пророка червоний командир Боженко, наклавши на прохання полтавців про дозвіл ставити «Наталку Полтавку» майже прихильну резолюцію: «Іграть разрешаю, только не на контрреволюционном языке». Стало звичним хапатись за ім'я Поета «в сує».

Ці слова, на жаль, як і багато інших, не втратили своєї актуальності й сьогодні.

Бо й сьогодні не один манкурт із числа малоросів, підготований петербурзькими та московськими пряниками, допомагає «першому» розпинати, а «второї»-«доконати вдову сиротину».

Пам'ятаймо, що Шевченко – душа нашого народу. Ті, хто приймав його заповіт любові й безоглядної боротьби до останку, ті стали сіллю нашої землі, живим утіпленням національної честі, гідності, громадянської совісті. Ті, хто обминав Шевченків заповіт, втрачали себе і не залишали після себе навіть перегнутою «на нашій не своїй землі».

9. Підготуйте і виголосіть вітальну промову до Дня народження чи ювілею:

- матері;
- батькові;
- викладачеві;
- другові;

- бабусі чи дідусеві;
- будь-якій іншій близькій людині.

10. Використовуючи матеріали преси (чи науково-професійної періодики) підготуйте і виголосіть аналіз-огляд публікацій на актуальну суснільно-політичну чи наукову тему (на ваш вибір).

Запитання для самоконтролю

1. Дати визначення мовного стилю
2. Стиль і жанр
3. Стилiстична диференціяція. Стилiстична норма у мовленні.
4. Науковий стиль. Загальна характеристика. Призначення стилю, мовні особливості, підстилі. Усні форми.
5. Характеристика офіційно-ділового стилю. Мовні особливості.
6. Особливості публіцистичного стилю.
7. Розмовний стиль української мови. Розмовне мовлення та сфера його застосування.
8. Призначення художнього стилю та специфіка мови художніх творів.
9. Конфесійний, епістолярний та ораторський стилі, їх загальні ознаки та мовні засоби.
10. Особливості сприйяття публічного виступу.
11. Запитання як форма публічної комунікації.
12. Дискусійні ознаки.
13. Що таке доповідь? Її ознаки.
14. Техніка ведення діалогу.
15. Виголошення короткого повідомлення на задану тему.
16. Подання презентації за вибраною темою професійного характеру.
17. Основні складові правильної презентації.
18. Основні помилки неуспішної презентації.
19. Що таке інтерактивна презентація?
20. Візуалізація як елемент презентації.
21. Добір і постановка запитань доповідачеві.
22. Техніка побудови відповідей та запитань.

Рекомендовані напрямки самостійної роботи

- 1. Підготуйте повідомлення на тему : «Ораторське мистецтво.»**
- 2. Напишіть реферат «Ораторське мистецтво стародавньої Греції та стародавнього Риму».**
- 3. Окресліть історію ораторського мистецтва в епоху Середньовіччя.**
- 4. Схарактеризуйте риторичну культуру Київської Русі.**
- 5. Підготуйте публічний висуп для виголошення в аудиторії на одну із пропонованих тем:**

- Різнобарв'я української мови.
- Слово рятує, слово лікує...
- Офіційні назви хворіб і їх народні відповідники.
- Великий український лікар.
- Медицина мого краю: історія і сучасність.
- Українська мова: проблеми сьогодення.
- Слово – це ефективний лікувальний засіб.
- Культура мовлення студента-стоматолога.
- Мовні огріхи у мові сучасного студентства.
- Що таке здоров'я?
- Чия мова вторинна?
- Чи потрібна нам двомовність?
- Державний статус української мови: проблеми зростання.
- Українська мова: шлях боротьби і злетів.
- Людина з великої літери (вибір студента)

6. Підготуйте вітальне слово до Дня – медика для:

- керівника лікувальної установи;
- мера вашого рідного міста;

-міністра охорони здоров'я;

-начальника департаменту медицини Львівської області.

7. Виготовте стендову доповідь на обрану (студентом) професійно-наукову тему з:

-терапевтичної стоматології;

-хірургічної стоматології;

-ортопедичної стоматології;

-ортодонтії стоматології;

-дитячої стоматології.

8. Підготуйте публічний виступ із презентацію на одну із тем:

«Українські письменники-медики», «Світила стоматології», «Стоматологія Львівщини», «Досягнення сучасної стоматології», «Видатний стоматолог Львова», «Стоматологічна династія моєї сім'ї (родини)».

9. Виготовте рекламний плакат до відкриття:

-стоматологічного кабінету;

-стоматологічної клініки;

- виставки стоматологічних інструментів;

-для надання певних медичних (стоматологічних) послуг.

10. Підготувати вербальну рекламу:

-стоматологічних дій;

-стоматологічного кабінету;

-стоматологічної клініки;

-нового методу лікування в стоматології.

11. Підготуйте лекцію (конспект лекції) на тему: «Що таке ораторський голос і як його отримати?»

Список використаної літератури

Основна

1. *Бабич Н. Д.* Культура фахового мовлення: навч. Посіб. / Н. Д. Бабич, К. Ф. Герман, М. В. Скаб та ін.; за ред. Н. Д. Бабич.— Чернівці: Книги. — XXI.— 2019. — 496 с.
2. *Голод Р. Б.* Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посіб. / Р. Б. Го-лод, О. М. Мельнечук, А. І. Сілевич.— Івано-Франківськ : Вид-во Івано-Франківського нац. мед. ун-ту, 2022. —212 с.
3. *Золотухін Г. О.* Фахова мова медика: підручник / Г. О. Золотухін, Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. – К.: Здоров'я, 2022. — 392с.
4. *Лісовий М. І.* Культура професійного мовлення : навч. посіб. / М. І. Лісовий. – Вінниця : Нова книга, 2021. — 176 с.
5. *Шутак А. Б.* Культура усного спілкування медичного працівника: навч. посіб. / А.Б. Шутак, Г. В. Навчук. – Чернівці: Вид-во Буковинського держ. мед. ун-ту, 2021.— 177 с.
6. *Шутак А. Б.* Українська мова професійного спрямування : навч. посіб. / А. Б. Шутак, Г. В. Навчук, А. В. Ткач ; за ред. Г. В. Навчук . – Чернівці : Вид-во Буковинського держ. мед. ун-ту, 2021. —444 с.
7. *Юкало В. Я.* Культура мови / В. Я. Юкало. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2021. —77 с.

Додаткова

1. *Бабич Н. Д.* Культура фахового мовлення : навч. посіб. / Н. Д. Бабич, К. Ф. Герман, М. В. Скаб та ін.; за ред. Н. Д. Бабич. — Чернівці: Книги – XXI, 2021.— 528с.
2. *Загнітко А. П.* Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БФО», 2021. — 623с.
3. *Пономарів О. Д.* Стилїстика сучасної української мови / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 2019. — 248 с.

Словники

1. *Бибик С. П.* Словник іншомовних слів : тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Бибик, Г. М. Сюта; за ред. С. Я. Єрмоленко. — Х.: Фоліо, 2019. —623 с.

2. *Гринчишин Д. Г.* Словник паронімів української мови / Д. Г. Гринчишин, О. А. Сербенська. — К.: Рад. шк., 2021. — 222с.
3. *Демська О. М.* Словник омонімів української мови / О. М. Демська, І. М. Кульчинський. — Львів: Фенікс, 2021. — 224 с.
4. *Караванський С. Й.* Практичний словник синонімів української мови / С. Й. Караванський. — К.: Українська книга, 2021. — 480с.
5. *Олійник І. С.* Українсько-російський і російсько-український фразеологічний таумачний словник / І. С. Олійник, М. М. Сидоренко. — К.: Рад. шк., 1991. — 400с.
6. *Полюга Л. М.* Словник антонімів української мови / Л. М. Полюга; за ред. Л.С. Паламарчука. — 2-е вид., доповн. і випр. — К.: Довіра, 2022. — 275с.— (Словники України).
7. Російсько-український словник: у 4 т. / Національна академія наук України, Інститут української мови. — К.: Знання, 2021. — Т. 1. — 994 с.; Т. 2. — 862 с.; Т. 3. — 934 с.; Т.4.— 938 с.
8. Словник труднощів української мови / Д.Г. Гринчишин, А.О. Капелюшний, О.М. Пазяк та ін. О.О. Потебні АН УРСР; гол. ред. С.Я. Єрмоленко. — К.: Рад. шк.,2022. — 336 с.
9. Словник української мови : в 11 т. [Електронний ресурс] / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР; гол. ред. І. К. Білодід. — К.: Наук. думка, 2021 – 1980. — Режим доступу: <http://www.info.org.ua> і sum.in.ua
10. Українсько-литинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. / уклад. Л. І. Петрух, І. М. Головка. — К. : Меєдицина, 2022 – 2022.— Т. 1. — 700 с. ; Т. 2. – 742 с.; Т. 3. — 744. с.; Т. 4. —600 с.
11. Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. / АН України ; Інститут української мови ; уклад. В. М. Білоножко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін. — К.: Наук. думка. 1999. —Кн. 1: А – Н. — 528 с.; Кн. 2: Н – Я. — С. 529 – 980.

Практичне заняття № 8
ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП ТА ЙОГО ЖАНРИ.
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВИСТУП. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОЕКТІВ (2 год.)

План

1. Види публічних виступів та їхня структура.
2. Функції публічних виступів.
3. Основні вимоги до публічного виступу.
4. Ефективність усної мови лікаря під час просування (рекламування) лікарських препаратів та засобів медичного призначення.
5. Труднощі публічного виступу. Загальні вимоги до публічного виступу.
6. Способи підготовки до усного виступу. Робота над усною формою виступу.
7. Простота викладу тексту виступу. Конкретність змісту тексту виступу.
8. Різноманітність номінативних засобів. Риторичні фігури. Передача графічних знаків в усному мовленні. Виразність мовлення.
9. Структура публічного виступу. Вибір теми. Позначення структурних частин виступу. Місце важливої інформації.
10. Види планів та виступу.

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, А.І. Сілевич. — Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.

Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.

Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.

Шутак А.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / А.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

1. Підготуйте презентацію професії, яку ви опановуєте в університеті, вказавши, що вам відомо про цю професію, яка історія її виникнення, наскільки вона важлива сьогодні.

2. Укладіть усні висловлювання про: 1) свою майбутню професію; 2) про вибір професії; 3) про професійний рівень; 4) про професійну майстерність; 5) про професійну придатність; 6) про професійні якості; 7) про професійне визнання.

3. Укладіть зв'язне висловлювання, використовуючи мовні одиниці: *працювати за спеціальністю, відповідно до обраного фаху, згідно з обраним фахом, стосовно обраного фаху; рівень професійної компетенції, рівень культури, рівень професійної культури.*

4. Укладіть підтримувальну публічну промову про кандидата на обіймання вакантної посади завідувача лікарень, використовуючи на вибір словосполучення із довідки.

Довідка: людина невтомної енергії, має організаторські здібності, пройшов всі сходинки службової кар'єри, талановитий керівник, реалізує новаторський підхід до роботи, людина високих професійних якостей, має високий авторитет серед колег, знаходить спільну мову (з), на посаді ... виявив себе мудрим управлінцем, ініціативним керівником-організатором, постійно перебуває у творчому пошуку, бере курс на людський чинник.

5. Підготуйте виступ з метою висунення своєї кандидатури на виборах голови профспілкового комітету.

6. Випишіть тези, які допоможуть вам запам'ятати наведений текст. Визначте мету словесного цілого.

Промовець повинен мати таку силу голосу, щоб слухачі його добре чули. Голос треба пристосувати до обставин: під час публічного виступу, наприклад, враховувати розмір приміщення, під час бесіди в товаристві брати до уваги кількість і розміщення слухачів, гуркіт довкола тощо. Не можна перенапружувати голос, бо це призводить до порушень, а в окремих випадках і до тривалого захворювання голосових зв'язок. Голос треба пристосовувати до оточення, в якому ви говорите. Недоречно і неввічливо, наприклад, голосно говорити в приміщенні, де знаходяться незнайомі люди, скажімо, у кав'ярні, залах очікування тощо. По-перше, ми заважаємо людям, по-друге, даємо можливість іншим почути те, що стосується тільки нас і наших знайомих.

За голосом можна судити і про характер людини. Боязкі люди говорять, як правило, тихо, тоді як енергійні (або агресивні) майже завжди голосно. Говорити тихо й боязко,— це така сама вада, як і надмірна гучність голосу. У першому випадку в людей складається враження, що перед ними людина, яка не має достатньої віри ні в себе, ні в те, що говорить. У другому — люди думають, і здебільшого мають рацію, що особа, яка говорить надміру голосно, намагається довести силою свого голосу те, чого не може зробити аргументами. Різні народи користуються в розмові різною силою голосу. Наприклад, в арабському світі розмова досягає такого рівня напруження голосу, що в нашому суспільстві вона сприймалася б як вияв агресивності або сварки. Проте самі араби вважають гучність голосу за вияв сили і щирості, а тихий голос — за вияв слабкості (В. Олійник).

7. Підготуйте один із жанрів публічного виступу «Монолог про себе», дібравши мовленнєві кліше.

Порядок викладу інформації	Мовленнєві кліше
Звертання до аудиторії	
Знайомство, відрекомендування себе	
Місце мешкання і навчання	
Місце народження	
Характер (сильні вияви характеру, слабкості)	
Уподобання та хобі	
Плани на майбутнє	
Побажання	
Завершення виступу	

8. Прочитайте текст «Презентація як різновид публічного мовлення лікаря». Підготуйте презентацію інтелектуальної продукції, розробленої Вашим науково-дослідним інститутом (лікарничною установою), врахувавши, що така форма публічного контактування є особливим типом прийому, на який запрошуються лише зацікавлені фахівці. Основною метою презентації є інформація, тому варто підготувати достатню кількість пізнавальних матеріалів, продумати форму їх показу.

Презентація як різновид публічного мовлення лікаря

Уміння представляти проекти (презентації), звітувати, переконувати, якісно інформувати аудиторію є досить важливим складником професіограми фахівця з медицини. Презентація - спеціально організоване спілкування з аудиторією, мета якого переконати або спонукати її до певних дій. Презентацію здійснюють через три канали: вербальний - те, що я говорю; вокальний - те, як я говорю; невербальний - вираз очей, жести, рухи. Вплив на аудиторію суттєво посилюється завдяки володінню вокальним і невербальним засобами. Презентація може бути успішною і неуспішною. *Успішна* - це презентація, під час якої досягнуто поставлену мету; *неуспішна* - аудиторію не вдалося переконати, підсумком стало розчарування як аудиторії, так і презентатора.

Основними причинами неуспішної презентації є: 1) нездатність подолати хвилювання перед великою аудиторією; 2) недоліки у плануванні й підготовці презентації; 3) погано організований, неструктурований зміст; 4) недостатній контакт з аудиторією; 5) неухважність до деталей; 6) відсутність відчуття часу; 7) неефективне використання наочних засобів; 8) перевантаження інформацією. Важливим для успіху презентації є її планування. *План презентації:* 1) мета і завдання презентації; 2) тема і предмет презентації; 3) аудиторія, на яку спрямована презентація; 4) початок і тривалість виступу; 5) місце проведення презентації. Сучасному фахівцеві з медицини часто доводиться готувати і виголошувати публічні виступи як у межах своєї установи, так і поза нею.

Ефективній підготовці сприяють засоби PowerPoint, що є складником пакета Microsoft Office. Вони дають змогу за допомоги комп'ютера досить швидко підготувати набір слайдів, що супроводжує виступ. Цей набір називається презентацією. Слайди можна подати як у чорно-білій гамі, так із використанням різних кольорових схем і видів оформлень, створених як професійними дизайнерами, так і автором презентації. Слайди можуть містити: текст, таблиці, діаграми, рисунки, відеокліпи, звуковий супровід тощо.

Розрізняють такі види презентацій:

Презентація за сценарієм - це традиційна презентація зі слайдами, доповнена засобами показу кольорової графіки й анімації з виведенням відеоматеріалу на великий екран або монітор. Використання анімаційного тексту в поєднанні з діаграмами, графіками та ілюстраціями дає змогу зосередити увагу слухачів на основних твердженнях і сприяє кращому запам'ятовуванню інформації. Озвучує матеріал зазвичай сам доповідач.

Інтерактивна презентація - це діалог користувача з комп'ютером. Користувач приймає рішення, який матеріал для нього важливий, і вибирає на екрані потрібний об'єкт за допомоги миші або натисненням на клавіші. У цьому

випадку видається інформація, на яку є запит. Інтерактивна презентація дає змогу здійснювати пошук інформації, заглиблюючись в неї настільки, наскільки це було передбачено розробником презентації. Така презентація захоплює користувача і утримує його увагу.

Автоматична презентація - це закінчений інформаційний продукт, перенесений на відеоплівку, дискету, компакт-диск і розісланий потенційним споживачам з метою виявлення їхньої зацікавленості.

Навчальна презентація призначена допомогти фахівцеві забезпечити зручне і наочне викладання теоретичного і практичного матеріалу. Навчальні презентації переділяються на такі види: презентації-семінари; презентації для самоосвіти; презентації-порадники. У навчальних можуть використовуватися всі інші види презентацій. Успіх будь-якої презентації, незалежно від її мети, типу, теми, складу аудиторії, визначається умінням доповідача презентувати свій задум.

Структурні компоненти презентації

Експозиція - це встановлення миттєвого контакту з аудиторією, створення атмосфери доброзичливості, утримування уваги та спонукання зацікавлення до теми презентації. Вона повинна бути короткою, захопливою, оригінальною.

Вступ, якому відводиться 5-10% від перебігу всієї презентації, можна умовно переділити на 2 блоки: початок і вступ. Завдання - встановлення (якщо не вдалося під час експозиції) чи закріплення контакту з аудиторією, виклад лаконічних зауважень стосовно теми презентації. Вступна частина презентації передбачає такі етапи: 1) привітання, вступні зауваження; 2) пояснення мети презентації; 3) огляд основних етапів презентації, використання допоміжних засобів; 4) пропозиція ставити запитання після або під час презентації. Вступ повинен допомогти аудиторії знайти відповіді на такі запитання, як: «Що я почую, побачу?, У якій послідовності я це почую?, Чому це мені буде цікаво?».

Основна частина - це серцевина виступу, плануючи яку доцільно виокремити ключові положення, переходи-зв'язки. Будь-яке велике повідомлення для того, щоб бути засвоєним, повинно містити один, іноді два і зрідка три пункти (ключових тез). Це дозволяє логічно структурувати матеріал, аби він був зручним для сприймання. Основна частина становить 70-85 % презентації. Завдання її - схарактеризувати ситуацію, подати можливі засоби для її покращання й обов'язково запропонувати власний варіант її реалізації - кульмінація презентації. При цьому варто спонукати аудиторію до прийняття рішень і дій, вказавши на переваги своєї пропозиції. Залежно від типу презентації за цільовим критерієм (інформаційна, спонукальна, переконлива), різняться і методи розгортання презентації: інформаційна презентація послуговується хронологічним, географічним чи просторовим, індуктивним, причинно-наслідковим, дефініційним викладом; спонукальна та переконлива - методами індукції, дедукції, аналогії, причинно-наслідкового зв'язку чи за певною схемою (теорія і практика, обов'язок і вигода, факт і його практичне значення). Здебільшого використовують змішаний тип композиції, за якого презентатор комбінує різні методи викладу матеріалу, що дозволяє зробити структуру основної частини більш оригінальною. Для роботи на цій стадії доповідачеві необхідно уміти аналізувати ситуацію та поведінку аудиторії, пояснювати матеріал і аргументувати викладену думку.

Резюме підсумовує сказане, ущільнює зміст і свідчить про те, що презентація наближається до завершення.

Висновок - вихід з контакту, завершення спілкування. Це не тільки висловлення подяки за увагу, а ще одна фінальна спроба переконати аудиторію, тобто досягти мети презентації. Висновок має бути виразним, коротким й обов'язково оптимістично-мажорним. Відомо, що промовця слухають більш уважно на початку й наприкінці презентації. Це називають «**законом краю**». Продумуючи експозицію та висновок, важливо виявити почуття міри, бо занадто яскравий, образний початок зобов'язує витримати цю тональність упродовж усієї презентації. Способи завершення презентації: неочікуване завершення, резюме, жарт, оптимістичний або спонукальний заклик, заклик до дії, комплімент на

прощання, висловлення вдячності. Презентація не закінчується тоді, коли все викладено, а коли сказали про її завершення.

9. Укладіть привітання для майбутніх колег із Міжнародним днем лікаря, який щорічно відзначають 19 вересня. До якого функціонального стилю належить цей текст?

Зразок:

Вельмишановні колеги!

Щиро вітаємо вас з професійним святом – Днем лікарського працівника! Важливою і значущою є ваша повсякденна, гуманна місія - забезпечувати людей ліками. Ваш професіоналізм, вміння знаходити оптимальні рішення повертають людям здоров'я, додають впевненості у власних силах та віри в життя. Переконані, що ваша відданість справі, фаховий досвід, глибокі знання і динамізм завжди поєднуюватимуться із щирим співчуттям до людей, милосердям та благодійністю у кращих людських традиціях.

10. Відновіть поданий нижче текст.

Вибір (...) підготовки до публічного виступу залежить від багатьох чинників: (...) оратора, (...) теми, ситуації (...), рівня володіння (...), специфіки аудиторії тощо. Підготовка виступу – важливий і відповідальний етап для кожного промовця. Вона розпочинається з визначення (...) виступу. Важливою умовою правильного визначення (...) виступу є моделювання психологічного портрету (...), а саме: (...). Після визначення (...), моделювання (...), починається етап (...). Критеріями відбору (...) є (...). Наступний етап – це (...), що розпочинається насамперед з визначення послідовності викладу матеріалу, тобто складання (...). Використовуються різні за метою і призначенням (...). Після написання (...) ораторові необхідно попрацювати над побудовою окремих частин (...): (...). Варто довгі речення замінити короткими; вставити риторичні запитання, які збагатять інтонацію, пожвавлять виклад, змусять стежити за перебігом думки; смислові зв'язки між частинами промови треба виразити словами: по-перше..., по-друге..., з одного боку..., а з іншого..., отже..., таким чином...; потрібно постійно називати предмет думки; необхідно визначити, де потрібні паузи; увести в текст звертання до слухачів. Після того, як (...) укладено необхідно почати готуватися до (...) (за І. Аверіним).

11. Доповніть низку висловів, які ілюструють етапи виступу науковця на конференціях, симпозіумах тощо.

1. Починати виступ варто зі звертання до присутніх: *«Високоповажний пане голово, члени зібрання!»*; *«Шановне товариство!»*; *«Шановні члени координаційної ради!»* (...).

2. Необхідно назвати тему публічної промови: *«Тема доповіді - ...»*; *«Наше дослідження присвячене проблемі...»* (...).

3. Проголошуючи наукову доповідь, варто покликатися на інші розвідки і розробки в технічній галузі: *«Як слушно зазначив професор Кучеренко А.І...»*;

«Цікавою, на наш погляд, є ідея...» (...).

4. Перш ніж відповідати, варто подякувати за поставлене питання:

«Дякую за висловлені зауваження» (...).

5. Під час обговорення і дискусії доречно вживати вислови: *«Без сумніву, ви маєте рацію, але...»*; *«Ваші міркування є слушними, проте...»* (...).

6. Завершують виступ зазвичай подякою: *«Дякую за слушні зауваження і поставлені питання!»*; *«Дякую за схильне ставлення до мене!»*; *«Складаємо щиру подяку (кому?) за цінні поради»* (...).

12. Прочитайте вислови. Поясніть, якою мірою ви згодні з висловленими думками.

Жодна людина при здоровому глузді не візьметься будувати дім, не маючи проекту. Як же можна почати виступ, не маючи плану? Публічний виступ – це мандрівка до певної мети, і маршрут має бути нанесений на карту. (Д. Карнегі.) Людина, яка починає промову, не продумавши її структуру, нагадує корабель, який виходить у море без стерна. (І. Томан.) Виграні баталії, надійні мости та вдалі виступи – результати добре обміркованого плану. (П. Сопер.) Імпровізатори,

як говорив Квінтіліан, хочуть показати себе розумними перед дурнями, а замість цього показують себе дурнями перед розумними людьми. (П. Пороховицьков.)

13. Вступ є необхідною частиною навіть найбільш стислих виступів. Він включає кілька речень, за допомогою яких оратор має привернути увагу слухачів, сформулювати й пояснити свій задум і взагалі підготувати підґрунтя до сприйняття того, про що йтиметься у промові. Продовжіть ряд висловлень, які б відповідали вступу як складнику публічного виступу.

Підхід до теми. *Чи відомо вам...*

Конкретна мета виступу. *Сьогодні ми з'ясуємо... Хотілося б навести кілька міркувань про...*

Пояснення (мотивація). *Все це має стосунок до нашого щоденного життя, оскільки...*

Найстисліший огляд основних пунктів викладу. *Не можна не замислитись над тим, що... Відразу постають до уваги такі аспекти...*

14. Доберіть по три вислови, які відповідали б усталеним способам завершення публічного виступу:

1. Підбиття підсумків всього сказаного, повторення основних положень виступу.

2. Закликання до конкретних дій.

3. Висловлення слухачам комплімент.

4. Цитування доречних рядків відомих філософів, мислителів тощо.

5. Жартування.

6. Створення кульмінації.

15. Ознайомтеся з рекомендаціями як підготувати виклад, щоб виступ зацікавив слухачів?

По-перше, не вживайте надто довгих речень, бо їх набагато важче зрозуміти, ніж короткі. Проте укласти гарну промову із самих лише коротких речень також не можна. Чергуйте довгі речення з короткими.

По-друге, не зловживайте третьою особою однини і множини (наприклад, «було проведено», «були заплановані дальші заходи»). Не бійтеся вживати форму першої особи. Тим самим ви наблизите виклад до рівня знань слухачів.

По-третє, не переобтяжуйте свою мову іншомовними словами, професійними термінами, абстрактними поняттями. Можливо, слухачі не мають достатнього рівня професійних знань, і повідомлення залишається для них незрозумілим.

По-четверте, намагайтеся включити до виступу приклади, порівняння й висновки, доречний дотеп.

По-п'яте, не зловживайте зайвими подробицями, які заступають головне у розповіді. Надмірна стислість також вадить. Якщо висловити якусь важливу думку лише кількома реченнями і не обґрунтувати її, то вона пройде повз увагу слухачів. Особливо це стосується переліку по пунктах. Слухач не в змозі запам'ятати, якщо доповідач просто перелічує пункти. Треба знайти шляхи поживавлення інформації. Приклад або порівняння легше запам'ятати, ніж просто назване твердження чи думку. Не забувайте про це ніколи і намагайтеся для доведення кожної важливої думки свого виступу знайти практичні приклади, порівняння. Зацікавлення слухачів можна посилити, навівши несподівані факти. Щоб збудити увагу, доповідач може також поставити слухачам ряд запитань, на які поступово сам відповідає. Один із способів пояснення матеріалу полягає в тому, що лікар-промовець узгоджує цей матеріал з рівнем знань слухачів.

текст виступу (За П. Сопером).

16. Як сформулювати мету виступу? Можна зробити це *прямо* – чітко і недвозначно, а можна *опосередковано*, щоб активізувати увагу слухачів або послабити їхнє упередження проти мети.

Прямо: Моя мета – розповісти про унікальну лікарень-музей.

Опосередковано: Запрошую вас здійснити разом зі мною уявну подорож вулицями старого міста, де народився аптечний бізнес.

Вже у формулюванні мети виступу можна торкнутися зацікавлень аудиторії. Наприклад:

Створити враження конфлікту. Що сьогодні важливіше – з чималим вкладанням коштів упорядковувати лікареньи міста чи подбати про рівень життя їхніх відвідувачів (пацієнтів)?

Продемонструвати контраст. Жоден з попередніх керівників лікареньи не докладав такої уваги і не вкладав стільки коштів в благоустрій закладу.

Пробудити цікавість. Одна з найбільш дивних подій останнього часу – відкриття лікарень з автоматизованим управлінням.

Пробудити практичний інтерес. Незабаром буде відкрито лікареньу майбутнього, де можливим буде здійснити комп'ютерну діагностику типу шкіри, де обслуговування буде напівавтоматизованим.

Звернутися до злободенних інтересів. У нашому місті незабаром з'явиться спеціалізована лікареньа для мам та малюків «Мамина турбота».

Звернутися до альтруїстичних почуттів. Безкорисливо допомагати своїм пацієнтам – характерна риса лікареньи «Мамина турбота». Відтепер у закладі можна буде поміряти тиск, діагностувати рівень цукру у крові тощо.

Викликати стан драматичної напруги. Ніколи медичні проблеми не заганяли мешканців міста в настільки глухий кут...

Звернутися до афоризмів, цитат видатних особистостей і пов'язати їх з темою доповіді. Наприклад, Артур Шопенгауер свого часу писав: «Здоров'я наскільки переважає решту благ життя, що здоровий жебрак щасливіший, ніж хворий король». Тож тема виступу...

Повторення основних думок. Варто пам'ятати, що те, що є цілком зрозумілим для оратора, зовсім не обов'язково мають відразу зрозуміти слухачі. Для досягнення нових думок необхідний час, а також повна зосередженість на цих думках. Тому головні положення промови протягом виступу варто повторити кілька разів (не менше трьох), уникаючи одних і тих самих слів. Якщо одну й ту думку повторити слово в слово, це може образити аудиторію. Якщо ж для висловлення тієї ж думки вибрати інші слова – слухачі не вважатимуть це повторенням. Наприклад: «Вам ніколи не вдається змусити людей зрозуміти якесь питання, якщо ви самі як слід його не збагнули». Чим ясніше ви уявлятимете собі питання, тим зрозуміліше ви зможете розтлумачити його іншим». Друге речення є повторенням думки, висловленої реченням першим. Проте якщо уривок сприймається на слух, у слухача не буде часу, щоб помітити таке повторення. Тим часом висловлена думка стала для нього зрозумілішою.

17. Поєднайте назву одого із різновидів презентацій з її функціональним призначенням. Який із типів презентацій найчастіше використовується у професійному мовленні лікаря (провізора)?

№	Різнovid презентації	№	Призначення
1	Презентація-брифінг		Інформування про майбутні заходи лікарні
2	Презентація результатів		Привертання уваги громадськості та фахівців до нових медичних товарів і ліків
3	Презентація плану майбутніх робіт		Презентація винятково для фахівців і професіоналів у сфері стоматологічної галузі про нововведення у медичній компанії
4	Презентація ексклюзив		Представлення діяльності стоматологічної лікарні, значущості результатів діяльності
5	Презентація-конференція		Залучення нових пацієнтів через презентації лікарських засобів і товарів медичного призначення
6	Презентація-шоу		Підвищення престижу та підтримка іміджу медичної компанії

18. Ознайомтеся з вимогами до структури та змісту презентації. Підготуйте презентацію у програмі PowerPoint з теми «Онлайн-інформування як новітній спосіб комунікації між лікарем і пацієнтом».

Вимоги до структури та змісту презентацій

1. Стислий виклад матеріалу, максимальна інформативність тексту. 12-18 слайдів (powerpoint).
2. Ретельно структурована інформація з акцентом на проблеми, завдання, тощо. Наявність коротких та лаконічних заголовків, маркованих та нумерованих списків.
3. Важливу інформацію (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) треба подавати великим та виділеним шрифтом і розміщувати в лівому верхньому кутку слайда. Другорядну інформацію бажано розміщувати знизу слайда.
4. Кожному положенню (ідеї) треба відвести окремий абзац. Головну ідею треба викласти в першому рядку абзацу.
5. Використовуйте табличні форми подання інформації (діаграми, схеми) для ілюстрації найважливіших фактів, що дасть змогу подати матеріал компактно й наочно.
6. Графіка має органічно доповнювати текст. Пояснення треба розміщувати якнайближче до ілюстрацій, із якими вони мають з'являтися на екрані одночасно. Усю текстову інформацію потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних і стилістичних помилок.

Питання до теми

1. Які існують види публічних виступів? Яка їхня структура?
2. Які основні вимоги до публічного виступу? У чому полягає ефективність усної мови лікаря під час просування (рекламування) лікарських препаратів та засобів медичного призначення? У чому полягають труднощі публічного виступу?
3. Які існують загальні вимоги до публічного виступу? Які ви знаєте способи підготовки до усного виступу? Які види планів та виступу ви знаєте?

Практичне заняття №9 СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ФАХОВОЇ МОВИ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Рекомендована література

Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.

Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.

Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.

Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, А.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.

Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.

Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.

Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання до теми

1. Укладіть на основі наведеного монологічного інформаційного тексту діалог між лікарем і журналістом в офіційно-діловому стилі мовлення. Поясніть відмінність між словесними цілими.

Дефіцит лікувальних препаратів – неабияка загроза для хворої людини. А надто тієї, щоденне самопочуття, якої перебуває у прямій залежності від наявності тих чи інших медикаментів. Стосується це і хворих на діабет. Ін'єкції інсуліну необхідні їм кожного дня. Хоч нестачі цього життєво необхідного препарату у Львівській області поки що не було, але певна напруга з постачанням відчувалась, адже з ліквідацією об'єднання, що займалося закупівлею і постачанням ліків в Україні, планомірне знаходження їх припинилось. Враховуючи ситуацію, що склалася, з ініціативи представників обласної організації Червоного хреста була укладена угода з Українським товариством медиків у Відні, яке сприяло у придбанні партії пролонгованого інсуліну. Львівський міськвиконком виділив на це певну суму (з газети).

2. Відредагуйте поданий текст. Які норми порушено?

Користувачі сучасних гаджетів можуть робити пошук і онлайн-резервацію товарів у мережі лікарень «Мамина турбота» з любого мобільного пристрою! У сучасному світі все відбувається онлайн. Пошук товарів для здоров'я і краси в інтернеті – не виключення. А використання з цією метою мобільного додатку

«Мережа лікарень «Мамина турбота» дозволяє ще й суттєво економити час і гроші. Мобільний додаток «Мережа лікарень «Мамина турбота» доступний для користувачів мобільних пристроїв усіх операційних систем – iOS, Android, Windows - і забезпечує наступні зручності: 1) швидкий пошук ліків та аптечних товарів у вашому місці; 2) перевірка наявності в лікарнях вашого міста потрібної продукції у режимі реального часу; 3) перегляд цін і пошук самої нижчої ціни; 4) відображення міста знаходження лікарень на картах Google, прокладання оптимального маршрута; 5) можливість зарезервувати потрібну продукцію у обраній аптеці онлайн (щоб невдовзі забрати готове замовлення поза чергою); 6) перегляд історії закупівель і бонусних балів за Карткою клієнта

«Мамина турбота». Приємно, що цей спосіб пошуку інформації та резервації товарів аптечного асортимента в лікарнях «Мамина турбота» подобається нашим клієнтам - про це свідчить кількість скачувань додатка, яка сягнула уже біля 10 000!

3 Укладіть рекламний текст публіцистичного стилю з порадами для пацієнтів найкращої лікарні (на вибір). У чому полягає своєрідність вказаного жанру мовлення?

8. Визначте, до якого функційного стилю належить текст. Доберіть заголовок.

Однією з найважливіших колективних форм усного професійного спілкування є ділова нарада. Її ефективність залежить не лише від змісту, професіоналізму учасників, а й рівня їх культури, дотримання службовцями норм службового етикету.

Більш швидкому й ефективному вирішенню обговорюваних питань сприяють доброзичливе ставлення до кожного промовця, увага до будь-якої пропозиції, дотримання норм регламенту, лаконізм викладу думок, спокійний, рівний тон, використання необхідних етикетних формул у ході дискусії (я підтримую погляд...», «На жаль, не можу погодитися з думкою...» і под.).

9. Укладіть діалог між пацієнтом і лікарем, обравши один із різновидів функційного стилю. Який тип є не прийнятливий у професійній діяльності?

Види комунікації: 1) *інформативна* комунікація – передавання інформації про лікарські засоби, способи лікування; 2) *афективно-оцінна* комунікація – вираження почуттів, емпатичне сприймання людей; 3) *рекреативна* комунікація – спілкування з метою відпочинку (веселі історії, дискусії, конкурси); 4) *переконувальна* комунікація – вираження порад, прохань, рекламувань лікарських засобів і товарів медичного призначення; 5) *імперативна* комунікація – комунікація, яка ґрунтується на підпорядкуванні інших людей, «волі до влади»; 6) *ритуальна* комунікація – дотримання та виконання мовцями соціально прийнятих форм поведінки (етикет, рекомендаційні правила, законодавство щодо ведення аптечного бізнесу тощо);

7) *провокаційна* комунікація – особливий тип спілкування, внутрішньо розрахований не на передавання, а на отримання інформації, ставлення мовця в незручне становище.

Практичне заняття № 10 **НАУКОВИЙ СТИЛЬ У ФАХОВОМУ МОВЛЕННІ ЛІКАРЯ (2 год.)**

План практичного заняття

1. Стиль. Види.
2. Науковий стиль. Загальна характеристика.
3. Різновиди наукового стилю.
4. Науковий текст. Будова.
5. Види наукового тексту. Структура.
6. Оформлення цитат і посилань у науковому тексті.
7. Стаття. Різновиди, ознаки наукової статті.
8. Анотація як різновид бібліографічної довідки.
9. Відгук та рецензія як особливі види власне наукових праць.
10. Бібліографія. Вимоги до оформлення.

Практично-тренувальний блок

1. Складіть план реферату на одну із запропонованих тем:

- Мовленнєвий етикет – невід’ємний елемент культури мовлення стоматолога.
- Запозичена лексика у професійному мовленні (на прикладі наукової мови стоматології).
- Мова стоматологів як різновид медичної мови.

2. Підберіть самостійно тексти, пов’язані з вашою майбутньою професією, які належать до різних підстилів наукового стилю.

3. Складіть конспект наукової статті на медичну тематику (на власний вибір).

4. Прочитайте науковий текст. Дайте йому заголовок. До якого підстилю наукового стилю він належить?

Медицина стародавніх греків бере свій початок з глибини віків. На розвиток її, безсумнівно, мали вплив Єгипет та країни Месопотамії.

Незважаючи на цей вплив, грецька медицина розвивалася своїм шляхом і досягла в теорії і практиці вищого рівня, ніж у всіх інших стародавніх народів світу. Це пояснюється, звичайно, не національними особливостями греків або особливостями грецького генія, а передусім сприятливими соціально-економічними умовами життя тогочасних греків. Вони були розселені на порізаних морем берегах Південної Європи та численних островах із здоровим кліматом, що сприяло розквітові мореплавства і торгівлі, а об’єднані в невеликі республіки, які не знали жорстокої деспотії монархізму, гніту, скутості думки релігією, могутніх каст жерців. Усі ці сприятливі обставини зумовили розвиток у цього народу за тих часів усіх галузей мистецтва і науки, зокрема й медицини...

Найстародавнішими літературними творами, звідки ми черпаємо відомості про медицину античних греків, є поеми «Іліада» і «Одіссея». З цих поем ми дізнаємося, що за часів Троянської війни (XII ст. до н. е.) в грецьких військах були лікарі, які користувалися великою пошаною (*Верхратський С. А. Історія медицини : навч. посіб. / С. А. Верхрацький, - К.: Здоров’я, 2021 – 30 с.*)

5. Прочитайте фрагмент наукової статті. З’ясуйте, які ознаки наукового тексту вона містить.

УДК 614.253:378.147

ЕТИКА І ДЕОНТОЛОГІЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СТУДЕНТА-МЕДИКА

С.І. Корнага, О. В Денефіль, З. П. Мандзій

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»

Стаття присвячена питанням етики та деонтології в процесі навчання в медичному вузі. Особлива увага звертається на питання спілкування пацієнта і майбутнього лікаря, удосконалення його професійної майстерності, оскільки в руки медиків віддається найдорожче – життя і здоров’я людини.

Вступ. Медичні працівники зобов’язані знати і постійно доримуватися правових і моральних норм, які забезпечують професійну бездоганність у роботі, її етико-деонтологічну спрямованість.

Гарний медик-фахівець – це людина, яка не тільки отримала ґрунтовну спеціальну підготовку, а й уміє застосовувати свої знання в інтересах хворого, тобто дотримується норм медичної деонтології. Йдеться не просто про належну поведінку медичного персоналу, а про недопущення шкідливих наслідків неповноцінної діяльності медичного працівника.

Основна частина. Формування етико-деонтологічних принципів і світогляду майбутнього лікаря та основ його професійних знань, по суті, починається ще з моменту вступу в медичний вищий навчальний заклад. Випускними ж іспитами лише формально завершується академічний етап першочергового накопичення та систематизації знань і починається безперервний, протягом усього життя, етап вдосконалення і спеціалізації професійної майстерності.

На практичних і семінарських заняттях, особливо на першому курсі, втілення в навчальний процес принципів медичної етики й деонтології пов'язано з деякими труднощами. Проте вони є цілком здоланими, якщо зовнішнє оформлення навчальних кімнат, наочні засоби сприяють формуванню поняття про місце лікаря в суспільстві, про його професійний обов'язок і поєднуються з вимогою постійного дотримання високих принципів етики взаємин викладача й студентів та студентів між собою.

Висновки. Високі принципи моралі лікаря, постійна готовність прийти на допомогу хворому, діяльне милосердя та доброта, високий професіоналізм і відповідальність за свою роботу, безкорисливість, прагнення постійно удосконалювати свій професійний і загальнокультурний рівень вирізняють переконаного й справжнього лікаря, майстра справи від «ремісника», який випадково став лікарем.

6. Прочитайте науковий текст із галузі стоматології. Підготуйте до нього тези. З'ясуйте, до якого підвиду наукового стилю цей текст належить.

Комбінованою називається коронка, виготовлена з двох матеріалів: металу та пластмаси або металу та порцеляни. Методика її виготовлення така: звичайну металеву коронку полірують і приміряють у порожнині рота. Потім обточують додатково зуб з вестибулярної, ріжучої і апроксимальних поверхонь на 1-2 мм, вирізують бором отвір на вестибулярній поверхні, наповнюють коронку рідким воском і надягають на опорний зуб.

Через отвір витісняється зайвий віск, Решта воску заповнює всі вільні проміжки між зубом і коронкою. Залишивши коронку в роті, знімають гіпсовий відбиток і відливають модель.

Я. А. Белкін пропонує вирізати на вестибулярній поверхні віконечко, захопивши також незначну частину ріжучого краю і залишивши вузький обідок біля шийки зуба шириною 1-2 мм. Потім вестибулярні краї металу стоншують, загинають всередину з таким розрахунком, щоби при формуванні облицювання з пластмаси металеві краї віконця знаходилися в глибині пластмаси. Щоб збільшити силу зчеплення металу з пластмасою, роблять на металі надрізи пилкою. Після цього приступають до зняття відбитка. Для цієї мети наливають рідкий віск в коронку і надягають її на опорний зуб, зайвий віск видавлюють і його зрізають, з решти воску моделюють вестибулярну стінку і знімають гіпсовий відбиток. Зняття відбитка вестибулярної поверхні воском має той недолік, що модель зуба відливається з гіпсу. Тим часом — комбінована коронка, виготовлена на металевій моделі, точніша. Вона легко сідає на опорний зуб. Тому В. С. Куриленко знімає відбиток для комбінованої коронки наступним чином. Після додаткової обробки зуба вирізає віконечко в коронці за зазначеним вище способом, надягає коронку, замішує рідкий гіпс, накладає небагато гіпсу пальцем на вестибулярну поверхню зуба і натискає на гіпс таким чином, щоб він підходив під краї коронки і заповнював проміжки між

штучною коронкою і зубом. Потім знімає гіпсовий відбиток. За таким відбитком можна відлити модель зуба з легкоплавкого металу.

7. Виправте порушення логіки висловлювання у реченнях наукового змісту:

1. Серед вчених у цьому напрямку привертають особливу увагу праці Б. Зіменковського, В. Виговського, Я. Базилевича.
2. Підготовка стоматологів повинна передбачати поглиблене вивчення предметів по горизонталі (в терапії чи хірургії) і міждисциплінарні зв'язки по вертикалі (педагогіка, психологія тощо).
3. Серед критеріїв, за якими оцінюються керівники медичних установ виділяють: наявність природних якостей, а саме здатності спілкуватися з іншими, здатність організувати своє робоче місце і навчити цього інших; психолого-педагогічні якості та організаційно-управлінську придатність.

8. Випишіть із наукових стоматологічних текстів три уривки із посиланнями. Поясніть принципи їх подання і пунктуацію.

9. Допишіть речення із моделями цитування:

Автор зазначив...

Як твердить...

Згідно з уявленням про...

Можна навести такі слова видатного вченого...

Автор рекомендує...

Учений наголошує на...

Щодо розглядуваної проблеми вчений зауважує...

Автор виділяє такі групи...

10. Запишіть правильно нижчеподані слова, забравши ризику:

Під/небінно/зубний; слизо/гнійний/; гіпер/термія; санітарно/освітній;
блідо/лиций; хворобо/стійкий; парадон/тоз; бюгельно/дугувий;
внутрішньо/зубний; мікро/хірургія; лікар/стоматолог; слино/утворюючий;
слино/відсмоктувач; вакцино/терапія; анти/септик; проти/мікробний;
ана/еробний; слино/ви/ділення; внутрішньо/кісткове;
щелепно/під/язиковий; ліво/щелепний.

11. Ознайомтеся, що таке «Graftati» і які існують стилі цитувань?

«Graftati» – це міжнародна бібліографічна платформа, що фокусується на розробленні алгоритмів генерування покликань за вимогами міжнародних, національних та локальних стилів цитування. На відміну від більшості конкурентів на ринку, на сайті не використовуються стилі CSL (поширений відкритий код, яким послуговуються більшість бібліографічних сервісів), а тому пропонуються індивідуальні рішення, що гарантують найточніші бібліографічні та внутрішньотекстові й підрядкові покликання згідно з правилами різноманітних стилів цитування.

Існують сотні чи навіть тисячі різних міжнародних та національних стилів цитування. Мета кожного з них – створити одноманітні правила для оформлення бібліографічних покликань і внутрішньотекстових цитат у наукових статтях, дисертаціях та інших дослідницьких працях.

Що таке «стиль цитування»?

Стиль цитування – це певний набір правил, що регламентують оформлення списку бібліографічних посилань та наведення цитат у тексті праці. Існує багато різних стилів цитування: від загальновідомих APA, MLA, «Гарвард», «Чикаго», «Ванкувер» чи українського ДСТУ 8302:2015 до індивідуальних стильових рекомендацій, розроблених конкретними університетами або журналами.

Який стиль цитування обрати?

Якщо ви готуєте дисертацію або іншу працю в межах університету, проконсультуйтеся з вашим керівником або ознайомтеся з рекомендаціями університету: часто заклад або прямо вимагає використовувати певний стиль цитування, або дає можливість вибору з-поміж кількох альтернатив. Так само ознайомтеся з відповідними рекомендаціями, якщо ви подаєте статтю до наукового журналу, тези доповіді конференції тощо. Також зазначимо, що для оформлення покликань у дисертаціях в Україні існує рекомендований перелік стилів цитування, затверджений Міністерством освіти і науки. Якщо ви маєте змогу самостійно обрати стиль цитування, пам'ятайте, що різні стилі традиційно використовують у різних галузях знань. От коротка таблиця, що допоможе вам обрати потрібний стиль:

Стиль цитування	Галузі знань
ДСТУ 8302:2015 (Державний стандарт України)	Широке коло різних галузей
APA (<i>American Psychological Association</i>)	Суспільні науки: психологія, історія, соціологія, економіка тощо
MLA (<i>Modern Language Association</i>)	Лінгвістика, література, культурологія тощо
Chicago	Гуманітарні науки: література, мистецтвознавство, історія тощо, фізичні та природничі та суспільні науки
Harvard	Гуманітарні науки та широке коло інших дисциплін
Vancouver	Медицина, біологія
IEEE (<i>Institute of Electrical and Electronics Engineers</i>)	Електротехніка, механіка, інформатика тощо
ACS (<i>American Chemical Society</i>)	Хімія
AIP (<i>American Institute of Physics</i>)	Фізика
OSCOLA (<i>Oxford University Standard for the Citation of Legal Authorities</i>)	Право

12. Здійснити автоматичне трансліювання списку літератури

кириличного тексту у текст, переданий латиницею, скориставшись ресурсом «Grafati» <https://www.grafati.com/uk/transliteration/>

Карпіловська, Є. А. Здобутки академічної структурної та математичної лінгвістики у моделюванні українського слова / Є. А. Карпіловська. *Українська мова*. 2019. № 1. С. 18-35.

Компанцева, Л. Ф. Прикладні аспекти інтернет-лінгвістики в діяльності інститутів сектору безпеки [Електронний ресурс] / Л. Ф. Компанцева. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2013. № 1. С. 75-79.

13. Здійснити автоматичне трансліювання списку осіб

кириличного тексту у текст, переданий латиницею, скориставшись ресурсом «Grafati» <https://www.grafati.com/uk/transliteration/>

Лещенко Вікторія
Коваленко Сергій
Григорчук Віталій
Коломієць Лада
Васильовська Наталія

14. Автоматично укладіть список літератури, в якому є монографія, енциклопедія, дисертація, автореферат дисертації, словникова стаття, стаття в газеті, тези доповіді конференції, стаття у науковому журналі, скориставшись ресурсом «Grafati» <https://www.grafati.com/uk/transliteration/>

15. Знайдіть у ресурсі «Grafati» у розділі «Моя бібліографія» наукові праці Бацевича Флорія, Степаненка Миколи. Автоматично сформууйте з них список літератури.

Список використаної літератури

Основна

1. *Бабич Н. Д.* Культура фахового мовлення: навч. Посіб. / Н. Д. Бабич, К. Ф. Герман, М. В. Скаб та ін.; за ред. Н. Д. Бабич.— Чернівці: Книги. — XXI.—2019. — 496 с.
2. *Голод Р. Б.* Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посіб. / Р. Б. Го-лод, О. М. Мельнечук, А. І. Сілевич.— Івано-Франківськ : Вид-во Івано-Франківського нац. мед. ун-ту, 2022. —212 с.
3. *Золотухін Г. О.* Фахова мова медика: підручник / Г. О. Золотухін, Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. – К.: Здоров'я, 2022. — 392с.
4. *Лісовий М. І.* Культура професійного мовлення : навч. посіб. / М. І. Лісовий. – Вінниця : Нова книга, 2021. — 176 с.
5. *Шутак А. Б.* Культура усного спілкування медичного працівника: навч. посіб. / А.Б. Шутак, Г. В. Навчук. – Чернівці: Вид-во Буковинського держ. мед. ун-ту, 2021.— 177 с.
6. *Шутак А. Б.* Українська мова професійного спрямування : навч. посіб. / А. Б. Шутак, Г. В. Навчук, А. В. Ткач ; за ред. Г. В. Навчук . – Чернівці : Вид-во Буковинського держ. мед. ун-ту, 2021. —444 с.
7. *Юкало В. Я.* Культура мови / В. Я. Юкало. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. —77 с.

Додаткова

1. *Бабич Н. Д.* Культура фахового мовлення : навч. посіб. / Н. Д. Бабич, К. Ф. Герман, М. В. Скаб та ін.; за ред. Н. Д. Бабич. — Чернівці: Книги – XXI, 2021.— 528с.
2. *Загнітко А. П.* Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БФО», 2021. — 623с.
3. *Пономарів О. Д.* Стилїстика сучасної української мови / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1993. — 248 с.

Словники

1. *Бибик С. П.* Словник іншомовних слів : тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Бибик, Г. М. Сюта; за ред. С. Я. Єрмоленко. — Х.: Фоліо, 2019. —623 с.
2. *Гринчишин Д. Г.* Словник паронімів української мови / Д. Г. Гринчишин, О. А. Сербенська. — К.: Рад. шк., 2021. — 222с.
3. *Демська О. М.* Словник омонімів української мови / О. М. Демська, І. М. Кульчинський. — Львів: Фенікс, 2021. — 224 с.

4. *Караванський С. Й.* Практичний словник синонімів української мови / С. Й. Караванський. — К.: Українська книга, 2021. — 480с.
5. *Олійник І. С.* Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник / І. С. Олійник, М. М. Сидоренко. — К.: Рад. шк., 1991. — 400с.
6. *Полюга Л. М.* Словник антонімів української мови / Л. М. Полюга; за ред. Л.С. Па-ламарчука. — 2-е вид., доповн. і випр. — К.: Довіра, 2022. — 275с.— (Словники України).
7. Словник труднощів української мови / Д.Г. Гринчишин, А.О. Капелюшний, О.М. Пазяк та ін. О.О. Потебні АН УРСР; гол. ред. С.Я. Єрмоленко. — К.: Рад. шк., 2022. — 336 с.
8. Українсько-литинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. / уклад. Л. І. Петрух, І. М. Головка. — К. : Меєдицина, 2022 – 2022.— Т. 1. — 700 с. ; Т. 2. – 742 с.; Т. 3. — 744. с.; Т. 4. —600 с.
9. Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. / АН України ; Інститут української мови ; уклад. В. М. Білоножко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін. – К.: Наук. думка. 1999. —Кн. 1: А – Н. — 528 с.; Кн. 2: Н – Я. — С. 529 – 980.

Практичне заняття №11
КУЛЬТУРА ПИСЕМНОГО ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ:
загальна характеристика. Вимоги до складання й оформлення
адміністративно- канцелярських документів. Стоматологічна
документація. Професійна документація медиків. Особливості її
складання та оформлення

План практичного заняття

1. Документ.
2. Реквізити документа.
3. Види документів.
4. Документи приватно-кадрового характеру.
5. Службові приватні ділові папери.
6. Звітно-виборча документація.
7. Українська довідкова документація.
8. Таблиця у документації стоматолога.
9. Документація стоматолога для стаціонарного хворого.
10. Запозичення у медичній термінології.
11. Поняття медичного документа.
12. Основні форми медичних документів.
13. Види документів стоматологів.
14. Діловий текст професійного мовлення стоматолога.

Практично-тренувальний блок

- 1. Написати заяву навчального змісту (в деканат).**
- 2. Написати заяву із працевлаштування.**
- 3. Написати автобіографію.**
- 4. Укласти резюме для працевлаштування.**
- 5. Доповніть речення:**
  - Будь-який документ містить такі реквізити:
  - Телефонограмою може передаватися інформація щодо ...

- Від руки заповнюється ...
- Порядок денний є обов'язковою частиною...
- У пояснювальній записці ...
- За допомогою доручення стає можливим ...
- Довідка – це документ, який ...
- Медичні документи призначені ...

6. Напишіть лист, у якому оргкомітет повідомляє про проведення вистави стоматологічних інструментів.

7. Прочитайте звернення до пацієнтів. Відредагуйте текст.

Шановний пацієнт!

Санація ротової порожнини, (в тому числі: дентальна імплантація, пластика твердих та м'яких тканин, підйом дна гайморової пазухи) буде проводитися під загальним обезчуженням. За проведення обезчуження та підтримку життєво важних функцій організму в час наркозу відповідає лікар- анестезіолог. В деяких випадках загальне обезчуження доповнюється місцевим обезболенням, що відсуває біль на протязі декількох годин після санації ротової порожнини. Лікарі завжди вибирають найоптимальніші та найменш шкідливіші для Вас методи обезболення. Проведення загального обезболення неможливе під час або безпосередньо після гострої інфекційної хвороби, тобто не можна мати підвищеної температури тіла, кашлю, нежиття, рвоти, поносу, висипки і т.д. На протязі чотирьох годин перед операцією не можна їсти та пити з метою запобігання попадання шлунково-кишкового вмісту в дихальні путі.

8. Уважно розгляньте бланк медичної карти стоматологічного хворого.

Знайдіть і виправте помилки.

центр стоматологічної імплантації та протезування

медична карта стоматологічного хворого

Дата народження: повторні визови

число   місяць   рік

Пацієнт			
Домашній	Фамілія	Ім'я	По- батькові
адрес	Вулиця	№ дому	Телефон
Професія	Місто		Моб. Телефон
Місце			
праці			
Діагноз			
Застереження			

9. Ознайомтеся з фрагментом медичної анкети. Виправте помилки.

Медична анкета

Дані про пацієнта, які необхідні при лікуванні стоматологічних хвороб у дитини

Шановний пацієнт, ми раді вітати Вас в нашій клініці

Різні захворювання та вікові особенності організму можуть впливати на перебігання лікування Вашої дитини. Тому просимо уважно заповнити цей бланк.

Персональні дані є лікарською тайною і не підлягають розпоширенню, а лише служать для контролю за становищем здоров'я під час лікування.

1. Фамілія, ім'я (дитини) _____
2. _____ Дата народження _____ учбовий заклад _____
3. _____ Бувший стоматолог _____ дільничий педіатр _____
4. Батьки (П.І.Б.) _____
5. Домашній адрес _____
6. Телефони: домашній _____ моб. _____ батьків _____

Вкажіть перенесені та наявні хвороби вашої дитини

Перебігання періоду новонародженості та першого року життя дитини:

- Вага дитини при народженню. _____
- Тривалість грудного вигодовування. _____
- Тривалість нічного пиття з пляшечки. _____
- Захворювання першого року життя. _____
- Які медикаменти брала дитина. _____
- Чи проводилися дитині профілактичні прививки _____

Чи нарікає дитина на кровотечу з десен. _____

Чи дитина приймає зараз любі медикаменти _____

Чи приймає дитина медикаменти які заповільнюють згортання крові (антикоагулянти).

10. Уважно прочитайте «Анестезіологічну анкету» Виправте і поясніть виправлення.

Анестезіологічна анкета

Відповідаючи на запитання анкети, що стосується Вашого здоров'я, ви робите можливим вибір найоптимальнішого способу знечулення.

Фамілія, ім'я, по-батькові _____

Вік _____ Маса тіла _____ Зріст _____

1. Чи ви колись находились на стаціонарному лікуванню? Якщо так, по якій причині? _____

2. Чи проводились вам операційні втручення? Якщо так, то по якій причині? _____

3. Під час обезболення щось привертало особливу увагу? Якщо так, то що іменно? _____

4. Чи приймаєте зараз якісь медикаменти? Якщо так, то які? _____

5. *Сердечно-судинна система:*

- Наявність _____ артеріальної гіпертонії _____

- Який артеріальний тиск для вас характерний? _____

- Наявність аритмій _____

- Пороки серця та судів _____

- Коли _____ останній раз _____ проводилось _____ ЕКГ обслідування _____

6. *Дихальна система:*

- Часто хворієте запаленням легеней? _____

- Маєте задишку? _____

- Хворієте бронхіальною астмою? _____

- Другі захворювання легеней, а саме: _____

- Скільки сигаретів викурюєте в день _____

Рекомендовані напрямки самостійної роботи

1. Напишіть текст службового листа від стоматологічної клініки, використовуючи вставні конструкції.

2. Напишіть доповідну записку в обласний департамент охорони здоров'я.

3. Напишіть рекламу стоматологічного змісту.

4. Заповніть бланк «Медичної карти стоматологічного хворого». Проаналізувати аналогічну роботу свого товариша з групи.

5. Напишіть заяву про прийняття на роботу. Охарактеризувати цей документ.

6. Підготуйте повідомлення на тему «Функції документа».

7. Виготовіть наочний плакат «Реквізити документа».

8. Підготуйте інформаційну таблицю «Титульна сторінка документа».

9. Написшіть реферат на тему «Історія виникнення діловодства в Україні».

10. Виготовіть порівняльну таблицю «Документи кадрового складу».

11. Підготуйте інформаційно-довідковий альбом «Влаштування на роботу з покроковим оформленням необхідних документів».

12. Запишіть протокол будь-якої операції, використовуючи поданий нижче бланк.

Операція № _____ від _____

Прізвище, ім'я, по батькові хворого _____

Хірург _____

Анестезіолог _____

Діагноз до операції _____

Діагноз після операції _____

Опис операції _____
Результат операції: _____
Опис препарату (видаленого органу, частини органа): _____

Підпис хірурга _____

13. Самостійно знайдіть і заповніть один із медичних документів, зокрема:

- Журнал обліку профілактичних оглядів лікаря-стоматолога;
- Листок непрацездатності;
- Анкета пацієнта стоматологічного кабінету;
- Виписка із карти розвитку новонародженого;
- Медична карта стоматологічного хворого;
- Рецепт.

Список використаної літератури

Основна

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. — К.: 1991.
2. Бабич Н. Історія української літературної мови. — Львів: Світ, 1993.
3. Бабич Н. Основи культури мовлення. — Львів, 2022.
4. Бурячок А. Про зміни та доповнення в третьому і четвертому виданнях «Українського правопису» (2022 р. 1993 р.) / Українська мова і література в школі.— 1993. — № 5-6, с. 40-48.
5. Глушак С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В. Сучасні ділові папери: навчальний посібник для вищих та середніх спеціальних навчальних закладів. — 3-є видання, переробл. і доповн. — К.: А.С.К., 2022.— 400 с.
6. Головащук С. Складні випадки наголошення: словник-довідник. — К., 2022.
7. Головач А. С. Зразки оформлення документів. Для підприємств та громадян. —Донецьк: Сталкер, 2020. —352 с.
8. Діденко А.Н. Сучасне діловодство. Навч. посібник. —К: Либідь, 1998. — 257 с.
9. Ділова українська мова. Навч. посібник / О.Д. Горбул, Л.Г. Галузинська, Т.І. Ситник, С.А. Яременко: За ред.. О.Д. Горбула — 2-е вид. випр. і доп.— К.: Т-во «Знання» КОО, 2022. — 226 с.
10. Гринчишин Д., Сербенська О. Словник паронімів української мови. — К.: Радян. школа, 2021. — 312 с.
11. Загнітко А.П., Данилюк І.Г. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. — Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2022. — 480 с.
12. Зарицька І.М., Чикаліна І.О. Українське ділове мовлення. Практикум / за загальною редакцією проф.. А.П. Загнітка. — Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1977.—112 с.
13. Зубков М. Сучасне українське ділове мовлення. — Х.: Торсінг, 2022. — 384 с.
14. Закон про мови // Освіта. — 2022. — №72.
15. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. — К., 2022.
16. Коваль А.П. Культура ділового мовлення. Писемне та усне ділове спілкування. — К.: Вища школа. 1977. —294 с.
17. Культура української мови: довідник / за ред. В.М. Русанівського. — К.: Либідь 2022. — 304 с.

18. Коваль А.П. Ділове спілкування —К.: Либідь . 1992. — 294 с.
19. Козачук Г.О. Українська мова: довідник / за ред. В.М. Русанівського — К.: Либідь. 2022. —304 с.

Додаткова література

1. Потелло І.М. Ділова українська мова: Навч. посіб. — К.: МАУП, 1998, — 248 с.
2. Словник ділової людини. — Львів, 1992.
3. Новий словник іншомовних слів: близько 40000 слів та словосполучень/ Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк. — АРІЙ, 2021. —672 с.

Практичне заняття № 12-13

ВИМОГИ ДО УКЛАДАННЯ Й ОФОРМЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-КАНЦЕЛЯРСЬКИХ ДОКУМЕНТІВ (4 год.)

План

1. Офіційно-діловий стиль – мова службових документів та усної комунікації.
2. Культура писемного ділового мовлення: загальна характеристика.
- 3.Вимоги до укладання й оформлення адміністративно-канцелярських документів: обліково-фінансових, кадрових (щодо особового складу), господарсько- договірних, довідково-інформаційних, розпорядчих.

Рекомендована література

- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [практикум] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 123 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [вправи і завдання для самостійної роботи студентів] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2023. 78 с.
- Єщенко Т. А. Фахове мовлення лікаря: [збірник тестових завдань для поточного контролю] / Єщенко Т. А. Львів: ЛНМУ, 2022. 81 с.
- Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ: Видавництво ІФНМУ, 2023. 212 с.
- Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2023. – 544 с.
- Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: [підручник, за програмою МОН]. 5-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. Київ: Алерта, 2022. 696 с.
- Шутак Л.Б. Культура усного спілкування медичного працівника: [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. Чернівці: Видавництво БДМУ, 2021. 177 с.

Вправи і завдання

- 1. Напишіть резюме**, мета якого – заміщення вакантної посади лікаря – травматолога.

2. Напишіть заяву про прийняття на роботу. Визначте, який це документ:

- 1) за найменуванням;
- 2) за місцем виникнення;
- 3) за формою.

Обґрунтуйте власну думку.

3. Укладіть заяву, розмістивши подані реквізити відповідно до правил оформлення. Допишіть у запропонованому документі реквізити, резолюцію та візу.

Ректорові Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова акад. АПН України проф. В. П. Андрущенко студента III курсу Житомирського педагогічного інституту Ткаченка Івана Володимировича
ЗАЯВА Прошу зарахувати мене студентом III курсу медичного факультету (спеціальність - педіатрія) у зв'язку з переїздом моєї родини на постійне проживання в м. Київ.

До заяви додаю витяг із залікової книжки; характеристику, видану за місцем попереднього навчання; свідоцтво про народження; довідку про місце проживання.

1 вересня 2001 року. (підпис) Ткаченко І.В.

4. Напишіть характеристику за поданими реквізитами відповідно до правил оформлення. Знайдіть помилки в оформленні характеристики. Відредагуйте текст. Допишіть відсутні відомості.

ХАРАКТЕРИСТИКА

Сидоренко Ірина Миколаївна, яка закінчила школу з золотою медаллю, зарекомендувала себе як студентка із великим потенціалом, бажанням до навчання та засвоєння нових знань. На протязі навчального процесу зауважень та скарг щодо поведінки та виконання навчального навантаження до Сидоренка І.М. з боку викладачів не поступало. Завжди має свою власну думку, ніколи не боїться сказати, як вона рахує. Загалом студентку можна охарактеризувати як старанну з широкими перспективними можливостями.

Декан факультету Т. Рибальчук

5. Напишіть доручення за нижчеподаною інформацією.

ДОРУЧЕННЯ

Я, Варик Ольга Федорівна, студентка II курсу історичного факультету Дрогобичського Державного Педагогічного університету імені І.Франка доручаю Морозу Андрію Миколаєвичу отримати в бібліотеці 20 «Орфографічних словників».

Доручення дійсно до кінця червня місяця цього року

Підпис Варик О. Ф.

Засвідчую: М. Я. Дика

6. Напишіть оголошення про пошук роботи лікарем.

7. На основі оголошень укладіть запрошення для участі у заходах.

16 та 17 березня 2017 року в Києві та Житомирі, відповідно, відбудуться науково-навчальні семінари «Належна медична практика. Імплементация протоколів провізора/лікаря». Група компаній «МедЕксперт» продовжує виїзні семінари для лікарів згідно Наказу МОЗ України №132 Адм від 15.12.16 р. м. Київ. Нова тема «Належна медична практика. Імплементация протоколів провізора/лікаря». Даний цикл семінарів входить до Програми підвищення кваліфікації співробітників медичної галузі і зараховується при атестації/переатестації для підтвердження

кваліфікаційної категорії (2 бали). Слухачі отримують Сертифікат учасника. Запрошуємо до участі в семінарі першостільників, лікарів, провізорів, представників медичних і аптечних організацій, фахівців контрольно-аналітичних лабораторій, співробітників лікарень установ охорони здоров'я, фахівців із реєстрації ліків, співробітників підрозділів досліджень і розробок, співробітників профільних кафедр медичних учбових закладів.

Участь у семінарі безоплатна.

8. Укладіть лист-вітання колег з професійним святом.

9. Виправте помилки у тексті привітання з Днем лікаря.

Привітання 3 Днем лікарського працівника

Від імені працівників [назва організації] щиросердно вітаю вас з Днем лікарського працівника!

Бажаю всім, хто присвятив своє життя служінню ідеалам добра та людяності, невичерпності сил і завзяття, творчої наснаги у вашій важливій праці.

Нехай щастям і любов'ю наповнюється кожен день вашого життя, а праця на благо людей приносить задоволення і радість. Нових ідей і перемог, надійних партнерів і вірних друзів, процвітання, удачі і добробуту вам і вашим родинам!

10. Укладіть резюме, обравши з переліку будь-яку посаду з медицини.

1. Лікар-кардіолог.
2. Завідувач відділу терапії.
3. Заступник завідувача відділу.
4. Завідувач відділу хірургії.
5. Лікар-аналітик.
6. Сімейний лікар.

Практичне заняття №14-15 ПРОФЕСІЙНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ЛІКАРЯ (4 год.)

План практичного заняття

1. Професійні документи стоматологів.
2. Кадрові документи і стоматологія.

Запитання для контролю

Змоделюйте мовленнєву ситуацію (в аптеці, на прийом у лікаря, в поліклініці, в стоматолога).

1. Подайте (виправити) українські мовленнєві формули.

- Привітання;
- Поздоровлення;
- Вибачення;
- Прощання;
- Рекламація.

2. Випишіть текст професійного змісту.

3. Здійсніть переклад тексту професійного змісту (на власний вибір).

4. Підготуйте доповідь на тему «Елементи суржика у стоматології».

5. Виготовіть індивідуальну папку найтипівіших документів стоматологічно-професійного чи загально-ділового напрямку.

6. Змоделюйте фахову телефонну розмову.

7. Побудуйте відмову від партії неякісних медикаментів (стоматологічних матеріалів чи медикаментів).

8. Напишіть фразмент офіційного листа стоматологічного змісту.

9. Підберіть під кутом зору використання різних частин мови текст.

10. Напишіть документи, зокрема:

- Заяву для влаштування на роботу.
- Заяву навчального змісту.
- Пояснювальну записки.
- Службовий лист в обласний департамент охорони здоров'я.
- Акт на списання стоматологічних матеріалів (інвентаря).

11. Самостійно заповніть медичні документи на відповідному бланку. (див. додані та самостійно підібрані бланки)

- Щоденник спостережень за хворими.
- Талон на прийом пацієнта лікарем.
- Довідку медичного змісту.
- Контрольний талон (до медичної довідки).
- Виписку з медичної карти.
- Карту розвитку новонародженого.
- Листок непрацездатності.
- Медичну картку стоматологічного хворого.
- Рецепт.

12. Складіть алгоритм бесіди стоматолога з пацієнтом для навчання раціональній гігієні порожнини рота, правильно вибудовуючи послідовність тверджень

Слова для довідки:

зубна щітка, полоскальний розчин ромашки, настоянка кори дуба, лікувально-профілактична зубна паста, мінеральні речовини, видалення каменів, тривалість чищення, колові рухи, сольові пасти, кальцієвмісні пасти, від ясен, зверху вниз, внутрішня частина зуба, зовнішня частина зуба, зубний еліксир, жувальна поверхня молярів.

14. Укладіть посадову інструкцію лікаря стоматологічній клініці.

15. Виконайте тестові завдання.

1. Завдяки функції мови людство може користуватися світовими досягненнями:

- А) навчальними;
- Б) комунікативними;
- В) гносеологічними;
- Г) мислетворчними;
- Д) консервативними.

2. Виразити свої емоції та почуття людині допомагає:

- А) комунікативна функція мови;
- Б) естетична функція мови;
- В) художня література;
- Г) художня функція мови;
- Д) мислення.

3. Середньонаддніпрянські говірки належать до:

- А) північноукраїнського наріччя;
- Б) галицьких говірок;

- В) кубанських;
 Г) південно-східного наріччя;
 Д) класифікація звуків.
4. Звукову систему літературної мови врегульовують:
 А) фонетичні норми;
 Б) шиплячі звуки;
 В) наголоси;
 Г) особливості ритмомелодики;
 Д) класифікація звуків.
5. Вживання якого із поданих слів не є нормативним для української мови:
 А) адресаат;
 Б) спільний;
 В) розпорядження;
 Г) довіреність;
 Д) клопотання.
6. У якому слові порушено орфографічну нормативність:
 А) хвилястий;
 Б) застерегати;
 В) зцілення;
 Г) почеревина;
 Д) перехресний.
7. У якому випадку форма родового відмінка однини утворена правильно:
 А) рахунка;
 Б) рахунку;
 В) директору;
 Г) матір'ю;
 Д) в. А-Б
8. У словосполученні «охоплений полум'ям» простежується:
 А) художній стиль;
 Б) дія морфологічної норми;
 В) складна орфографія;
 Г) синтаксична конструкція;
 Д) фразеологічність.
9. Який із варіантів перекладу є неправильним:
 А) хорошие отношения – гарні стосунки (взаємини);
 Б) больничный лист - лікарняний листок;
 В) ведущий специалист – провідний фахівець;
 Г) срочные меры – термінові заходи;
 Д) запущенная болезнь – за давнена хвороба.
10. У котрому рядку порушено морфологічну норму сучасної української літературної мови:
 А) препарат коштує 5 гривнів;
 Б) пневмонія;
 В) фаланги пальців;
 Г) зап'ясток;
 Д) сухожилки.
11. Наявні слова у мові фіксує:
 А) лексикологія;
 Б) лексикографія;
 В) орфографія;
 Г) словник.

12. Лексичне значення слова є:
- А) його звуковим виявом;
  - Б) його основним навантаженням;
  - В) його внутрішнім змістом;
  - Г) його комплексним вираженням.
13. Полісемія слова передбачає обов'язкову:
- А) співзвучність з іншими словами;
  - Б) наявність єдиного значення;
  - В) наявність відтінків значень;
  - Г) наявність кількох значень.
14. Стилiстичнi синонiми вiдрiзняються:
- А) вiдтiнками значень;
  - Б) емоцiйними вiдтiнками;
  - В) сферою вживання;
  - Г) зазначеним у в. А-В
15. Плеонаризми належать до:
- А) контекстуальних синонiмiв;
  - Б) контекстуальних антонiмiв;
  - В) специфiчних синонiмiв;
  - Г) специфiчних антонiмiв.
16. Слово «акцiонер» за походженням є:
- А) французьким;
  - Б) англiйським;
  - В) латинським;
  - Г) грецьким.
17. Слова «розбещений i розпещений» перебувають у:
- А) синонiмiчних зв'язках;
  - Б) паронiмiчних зв'язках;
  - В) антонiмiчних зв'язках;
  - Г) омонiмiчних зв'язкiв.
18. В уривку «нiмим отверзуться уста» Т. Шевченка вжито:
- А) iсторизми;
  - Б) дiалектизми;
  - В) архаїзми;
  - Г) неологiзми.
19. Вульгаризми перебувають:
- А) у складi лiтературної мови;
  - Б) у рiзних жаргонах;
  - В) у вуличному жаргонi;
  - Г) у межах пасивної лексики.
20. Глуначний словник:
- А) розкриває значення слова;
  - Б) консервує наявнi у мовi слова;
  - В) пояснює правопис слова;
  - Г) подає правильнi форми слова.
21. Словосполучення «ставати дибки» - це :
- А) фразеологiчне зрощення;
  - Б) професiйне словосполучення;
  - В) фразеологiчний вираз;
  - Г) фразеологiчна єднiсть;
  - Д) фразеологiчне речення.

22. Яке із словосполучень правильне :
- А) халатне ставлення;
  - Б) халатне відношення;
  - В) недбале відношення;
  - Г) недбале ставлення;
  - Д) недбальське ставлення.
23. Котре із термінологічних словосполучень неправильно перекладено
- А) расстройство желудка – розлад шлунку
  - Б) родильный дом – пологовий будинок
  - В) он является хирургом – він являється хірургом
  - Г) отягощенный анамнез – обтяжений анамнез
  - Д) челюстно-лицевой отдел – щелепно-лицевий відділ
24. Яка із фраз біблійна за походженням:
- А) Кесарю – кесарева;
  - Б) точити лясси;
  - В) скринька Пандори;
  - Г) гладити проти шерсті;
  - Д) накивати п'ятами.
25. Знайти помилку у фрагменті оголошення:
- А) «Запрошуємо до участі в конкурсі»;
  - Б) «Чекаємо вас о 18 годині»;
  - В) «Завітайте до діагностичного центру»;
  - Г) «Лікар приймає по понеділках»;
  - Д) «Конференція відбудеться о...».
26. Який із фрагментів заяви є правильним:
- А) «Прошу дозволити відробити пару...»
  - Б) «Прошу дозволити відпрацювати пару...»
  - В) «Прошу дозволити відробити пари...»
  - Г) «Прошу дозволити відпрацювати заняття»
  - Д) «Прошу дозволити відроблення пари»
27. Обрати правильний варіант ділового вислову:
- А) в разі несплати;
  - Б) у випадку невиплати;
  - В) у випадку неуплати;
  - Г) у випадку несплати;
  - Д) при випадку несплати.
28. У фрагменті доручення знайти правильну відмінкову форму:
- А) доручаю Лишик Роману Кузьмичу;
  - Б) доручаю Лишику Роману Кузьмич);
  - В) доручає Лищикові Роману Кузьмовичу;
  - Г) доручаю Лищикові Роману Кузшнчеву;
  - Д) поручаю Лишик Роману Кузьмичу
29. Іменник «доповідь» належить до:
- А) I відміни;
  - Б) III відміни;
  - В) середнього роду;
  - Г) спільного роду;
  - Д) II відміни.
30. Речення із одним головним членом називається:

- А) неповним;
- Б) повним;
- В) односкладним;
- Г) називним;
- Д) розповідним.

31. Документи створені способом нанесення знаків письма рукою автора, називаються:

- А) письмовими;
- Б) авторськими;
- В) рукописними;
- Г) текстовими;
- Д) діловими;

32. До обов'язкових реквізитів документа установи чи організації не належить:

- А) Дата;
- Б) Підпис;
- В) Прізвище виконавця;
- Г) реєстраційний індекс;
- Д) заголовок тексту;

33. Домашня адреса повинна бути вказана в:

- А) автобіографії;
- Б) фінансовій розписці;
- В) довідці з ЖЕКу;
- Г) у всіх вказаних документах;
- Д) у жодних перерахованих документах;

34. На сторінці формату А4 документа резолюція розміщується:

- А) нижче підписів;
- Б) у правому верхньому кутку;
- В) у лівому верхньому кутку;
- Г) у лівому нижньому кутку;
- Д) за бажанням керівника установи;

35. Текст автобіографії пишеться :

- А) Довільно ;
- Б) хронологічно;
- В) від першої особи;
- Г) від третьої особи;
- Д) так, як у п. А, Б, В;

36. Знайти помилки у фрагменті документа:

- А) відпустка для догляду за дитиною...;
- Б) щорічну відпустку може бути поділено на частини...;
- В) відпустка надається терміном...;
- Г) відпустка по догляду за дитиною надається ...;
- Д) невикористана частина відпустки...;

37. Знайти правильний фрагмент документа:

- А) Соколовському Ігорю Ігоровичу
- Б) Соколовському Ігореві Ігоровичеві
- В) Панові І. І. Соколовському
- Г) Соколовському Ігорю Ігоровечу
- Д) Соколовській Ользі Ігорівній

38. Головний документ що підтверджує трудову діяльність громадян і служить для встановлення стажу-це:

- А) трудова угода;
- Б) контракт про працевлаштування;
- В) трудова книжка;
- Г) наказ що до кадрів;
- Д) трудовий договір;

39. Накладна є документом :

- А) організаційним;
- Б) посередницької діяльності
- В) банківським ;
- Г) обліково-фінансовим;
- Д) господарсько-договірним;

40. Який із поданих сталих мовних зворотів є доречним при подяці :

- А) вибачте, але...
- Б) дозвольте нагадати вам про...
- В) висловлюємо щиру вдячність за...
- Г) користуючись нагодою передаємо...
- Д) з приємністю повідомляємо вам...

16. Виконайте тестові завдання.

1. Мова людини виконує в суспільстві різні функції. У якому варіанті відповідь є неправильною:

- А) комунікативну - називну;
- Б) комунікативну;
- В) культуроносну і естетичну;
- Г) текстово - синтаксичну;
- Д) гносеологічну і мислетворчу.

2. Наддністрянські говірки належать до:

- А) південно-східного наріччя;
- Б) карпатських говірок південно - західного наріччя;
- В) перехідних говірок України;
- Г) південно-західного наріччя;
- Д) східної України.

3. Звукові зміни у літературній мові закріплюються:

- А) орфографічними нормами;
- Б) правописними нормами;
- В) фонетичними нормами;
- Г) приголосними звуками;
- Д) морфологічними правилами.

4. Норми літературної мови діють:

- А) у художній літературі;
- Б) на різних рівнях мовної системи;
- В) для піднесення мовної культури людей;
- Г) у юридичних документах;
- Д) в офіційно - діловій сфері.

5. Яке з поданих слів суперечить українській нормативності:

- А) довідка;
- Б) больничний;
- В) термінологія;
- Г) фармація;
- Д) клініцист.

6. У якому слові збережено українську орфографічну норму:

- А) застерегати;

- Б) товаришом;
  - В) надкістниця;
  - Г) чашою;
  - Д) сціджувати.
7. Яке із слів не порушує фонетичної літературної норми:
- А) кєргиз;
  - Б) бежжурний;
  - В) рядок;
  - Г) роскопати;
  - Д) сімдесять.
8. Яке із наведених слів сприяє розвитку культури мовлення:
- А) наказую;
  - Б) вельмишановний;
  - В) розглянути;
  - Г) академія;
  - Д) спілкування.
9. У якому випадку український переклад здійснено правильно:
- А) в кінці кінців;
  - Б) кидатися в очі;
  - В) винести /комусь/ подяку;
  - Г) у протилежнім разі;
  - Д) ви маєте рацію.
10. Знайти порушення синтаксичної нормативності:
- А) Рада акціонерного товариства контролює діяльність правління;
  - Б) Аптека пропагує бальзами, мазі, гелі, настоянки;
  - В) Стороннім вхід заборонений;
  - Г) Ми цінуємо і пишаємося нашими лікарями;
  - Д) Купуючи ліки перевіряйте дату виготовлення.
11. Реальний зміст, закладений у слові, передає його:
- А) лексичне значення;
  - Б) звукове оформлення;
  - В) граматична форма;
  - Г) правильне написання;
  - Д) буквенне позначення
12. Звукова оболонка слова є:
- А) внутрішнім його змістом;
  - Б) буквами;
  - В) зовнішнім виявом значення;
  - Г) фіксацією значення слова;
  - Д) моносимією.
13. На базі синекдохи виникає у мові:
- А) метафоричне переносне значення;
  - Б) фразеологічне зумовлене значення;
  - В) метонімічне переносне значення;
  - Г) синтаксично зумовлене значення;
  - Д) функціональне переносне значення.
14. Омофони належать до:
- А) граматичних омонімів;
  - Б) лексичних омонімів;
  - В) специфічних омонімів;
  - Г) міжмовних омонімів;

- Д) паронімів
15. Слово «вражати» є прикладом:
- А) полісемії;
 Б) моносемії;
 В) запозичення;
 Г) синонімії.
 Д) антонімії
16. Варваризми використовуються у мові для:
- А) передання емоцій;
 Б) відтворення місцевого колориту;
 В) образу співрозмовника;
 Г) збагачення її словникового складу;
 Д) образності.
17. Ім'я «Віталій» належить до:
- А) грецизмів;
 Б) латинізмів;
 В) російських запозичень;
 Г) старослов'янізмів;
 Д) французьких запозичень.
18. Які із поданих слів не є лексичним діалектизмом:
- А) боцян/чорногуз/;
 Б) стирка/ганчірка/;
 В) кумпітера/картопля/;
 Г) яндола/миска з вушками по краях;
 Д) мандибурка/картопля
19. Серед поданих прикладів не є архаїзмом слово:
- А) прах/порох;
 Б) атрамент/чорнило;
 В) легінь/парубок;
 Г) воістину/направду;
 Д) перст/палець
20. В етимологічному словнику можна знайти інформацію щодо:
- А) історію розвитку слова;
 Б) походження слова;
 В) пояснення значень слова;
 Г) написання слова;
 Д) полісемії.
21. Словосполучення "вільний птах" є:
- А) синтаксичним словосполученням;
 Б) вільним словосполученням;
 В) фразеологічним виразом;
 Г) фразеологічною єдністю;
 Д) термінологічним.
22. Яке із словосполучень правильне:
- А) проливати світло на проблему;
 Б) просвітити проблему;
 В) висвітлювати проблему;
 Г) висвічувати проблему;
 Д) засвічувати проблему.
23. Знайти помилку у перекладі термінологічної одиниці:
- А) родильное отделение - пологове відділення;

- Б) больничний лист - лікарняний листок;
 В) остановка кровотечения - припинення кровотечі;
 Г) заболевание корью - захворювання корем;
 Д) стоматологической практика – стоматологічна практика.
24. Яка із фразем почерпнута з мисливства:
 А) рятівне коло;
 Б) клеїти дурня;
 В) на ловця і звір біжить;
 Г) гнути спину;
 Д) танцювати в решеті.
25. Знайти помилку у фрагменті оголошення:
 А) «Будемо раді вас бачити»;
 Б) «... мати при собі медичну справку»;
 В) «... у програмі зустрічі»;
 Г) «Запрошуємо на роботу».
 Д) «Концеренція розпочнеться о...»
26. Який із фрагментів заяви є правильним:
 А) «... відпуск за свій рахунок, що для лікування»;
 Б) «... відпуск за свій рахунок для лікування»;
 В) «... відпустка за власний рахунок для лікування»;
 Г) «... відпустка за особистий рахунок для лікування»;
 Д) «... відпустка за власний рахунок на лікування».
27. Обрати правильний варіант ділового вислову:
 А) бюро по працевлаштуванню;
 Б) бюро із працевлаштування;
 В) бюро за працевлаштуванням;
 Г) бюро працевлаштування;
 Д) бюро з-за працевлаштування.
28. У фрагменті доручення знайти правильну відмінкову форму:
 А) Доручаю Сивокінь Петру Петровичу;
 Б) Доручаю Сивоконю Петрові Петровичу;
 В) Доручаю Сивокіню Петрові Петровичу;
 Г) Доручаю Сивоконеві Петру Петровичу;
 Д) Доручаю Сивоконеві Петрові Петровичу.
29. Іменник "сузір'я" належить до:
 А) 1 відміни;
 Б) collectiva;
 В) 2 відміни;
 Г) мішаної групи;
 Д) жіночого роду.
30. Поєднання слів «буду працювати» - це:
 А) словосполучення;
 Б) граматична основа речення;
 В) складне дієслово;
 Г) форма майбутнього часу;
 Д) обставина часу.
31. Документи, які є результатом спілкування установи з іншими установами чи організаціями, називаються:
 А) вихідними;
 Б) розхідними;
 В) зовнішніми;

Г) договірними;

Д) службовими.

32. До обов'язкових реквізитів документа установи чи організації не належать:

А) дата;

Б) підпис;

В) реєстраційний індекс;

Г) текст документа;

Д) відбиток печатки.

33. Підставу необхідно вказувати в:

А) заяві;

Б) акті;

В) пояснювальній записці;

Г) протоколі;

Д) усіх перерахованих документах.

34. На сторінці формату А-4 назва виду документа розташовується:

А) зліва;

Б) посередині сторінки;

В) у правому-верхньому кутку;

Г) будь-де;

Д) у лівому-верхньому кутку.

35. Текст документа повинен бути викладений, як правило:

А) емоційно;

Б) від другої особи;

В) від третьої особи;

Г) у довільній формі;

Д) у наказовій формі.

36. Знайти помилку у фрагменті документа:

А) обізнаний працівник;

Б) знаючий працівник;

В) тямущий працівник;

Г) працівник із досвідом роботи;

Д) тямкий працівник.

37. Знайти правильний фрагмент документа:

А) пануюча думка;

Б) бувші учасники;

В) свідчити факти;

Г) проект узгодили;

Д) проект засвідчили.

38. Документ, який закріплює процес і результати роботи різних органів (в т. числі і виборних), проведення зборів, нарад чи засідань - це:

А) звіт;

Б) протокол;

В) статут;

Г) доповідь;

Д) договір.

39. Доповідна записка є документом:

А) розпорядчим;

Б) організаційним;

В) терміновим;

Г) довідково-інформаційним;

Д) юридичним.

40. Який із поданих мовних зворотів є найдоречнішим при рекламації:

А) змушені повернути надіслане вами обладнання;

Б) згідно з актом експертизи N... медикаменти втратили термін придатності;

В) вибачте, що завдали прикрощів;

Г) розуміємо вашу стурбованість, але...;

Д) хотіли б нагадати про....

ТЕМИ ВИСТУПІВ ДО ТЕМИ «ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП»

1. Місце української мови серед інших мов світу.
2. Мова української діаспори.
3. Походження письма.
4. Топоніми мого краю.
5. Прізвище і прізвиського мого села (міста, вулиці, оточення).
6. Гідроніми мого регіону. Їх історія і походження.
7. Культура мови в наш час.
8. Культура мови сучасного студента.
9. Функції мови в наш час.
10. Бездоганна мова - це реальність чи мрія?
11. Значення рідного слова.
12. Художнє слово і його значення для мовної культури людини.
13. Мова як ідентифікатор національної сутності.
14. Музика і поетика української мови.
15. Дитяча мова - яскрава сторінка мовленнєвої діяльності людини.
16. Багатобарв'я метафоричного слова.
17. Проблема походження української мови.
18. Мова - історична пам'ять народу.
19. Значення мови для інтелектуальної діяльності людини.
20. "Як парость виноградної лози, плекайте мову" М. Рильський.
21. Чи шкідливий суржик?
22. Мова - активний засіб формування свідомості.
23. Значення мовної освіченості для людського суспільства.
24. Багатство української мови - елемент розквіту української нації.
25. Стилистичне різнобарв'я української літературної мови.
26. " Бо то не просто мова-звуки..." П. Тичина.
27. Фонетичне багатство української мови.
28. Мовні помилки сучасної реклами.
29. Офіційно-діловий стиль і його значення для мови ділової людини.
30. Народні та офіційні назви хвороб та їх значення для мовної етики сучасного лікаря.
31. Історія розвитку української термінології.
32. Що втрачає людина, яка не вмє грамотно висловити свою думку.
33. Чому ріже слух неправильне слово.
34. Запозичення чи елементи суржика? - окреслення проблеми.
35. Мова і свідомість.
36. Українські терміни і їх використання.
37. Терміни і їх місце у діловому мовленні.
38. Мовна культура сучасного стоматолога.
39. Активний словник освіченої людини.

40. Мовний етикет сучасного лікаря.
41. Пасивний склад української етики. Вміння їм володіти.
42. Справочинство в Україні.
43. Українські лікарі-поети.
44. Культура мови і культура в мові.
45. Значення мови для розкриття творчого потенціалу людини(медика).
46. Багатство і бідність словника людини.
47. «Слово рідне, мово рідна, хто вас забуває...».

Список використаної літератури

Основна

1. Бабич Н. Основи культури мовлення. — Львів, 2022.
2. Бурячок А. Про зміни та доповнення в третьому і четвертому виданнях «Українського правопису» (2022 р. 1993 р.) // Українська мова і література в школі — 1993. — № 5-6, с. 40-48.
3. Глушак С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В. Сучасні ділові папери: навчальний посібник для ваших та серед них спеціальних навчальних закладів. — 3-е видання, переробл. І. Попов — К.: А.С.К., 2022.— 400 с.
4. Головащук С. Складні випадки наголошення: словник-довідник. — К.: Наукова думка. —2022.
5. Головач А. С. Зразки оформлення документів. Для підприємств та громадян. —Донецьк: Сталкер, 2020. —352 с.
6. Діденко А.Н. Сучасне діловодство. Навч. посібник. —К: Либідь, 1998. — 257 с.
7. Ділова українська мова. Навч. посібник / О.Д. Горбул, Л.Г. Галузинська, Т.І. Ситник, С.А. Яременко: За ред.. О.Д. Горбула — 2-е вид. випр. і доп.— К.: Т-во «Знання» КОО, 2022. — 226 с.
8. Гринчишин Д., Сербенська О. Словник паронімів української мови. —К.: Радянська школа, 2021.
9. Загнітко А.П., Данилюк І.Г. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. — Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2022. — 480 с.
10. Зарицька І.М., Чикаліна І.О. Українське ділове мовлення. Практикум / за загальною редакцією проф.. А.П. Загнітка. — Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1977. — 112 с.
11. Зубков М. Сучасне українське ділове мовлення. — Х.: Торсінг, 2022. — 384 с.
12. Закон про мови // Освіта. — 2022. — №72.
13. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. — К., 2022.
14. Коваль А.П. Культура ділового мовлення. Писемне та усне ділове спілкування. — К.: Вища школа. 1977. —294 с.
15. Культура української мови: довідник / за ред. В.М. Русанівського. — К.: Либідь 2022. — 304 с.
16. Коваль А.П. Ділове спілкування —К.: Либідь . 1992. — 294 с.
17. Козачук Г.О. Українська мова: довідник / за ред. В.М. Русанівського — К.: Либідь. 2022. —304 с.

Додаткова література

1. Потелло І.М. Ділова українська мова: Навч. Посіб. — К.: МАУП, 1998, — 248 с.
2. Словник ділової людини. — Львів, 1992.

Навчальне видання

Надія Дмитрівна Черкес,
кандидат філологічних наук, доцент

ФАХОВЕ МОВЛЕННЯ СТОМАТОЛОГА

Навчально-методичний посібник для проведення практичних занять для студентів 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія»

Навчальний посібник містить вправи і завдання, орфографічні та стилістичні тренінги, які покликані забезпечити досконале володіння майбутніми стоматологами нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного професійного мовлення; сформувані навички оперування фаховою термінологією у стереотипних ситуаціях спілкування; оволодіти прийомами підготовки та презентації публічного виступу, а також укладання, редагування і коригування наукових стоматологічних текстів, офіційно-ділової документації щодо особового складу, довідково-інформаційної та господарсько-договірної груп, професійної документації працівника стоматологічної клініки. Практичні завдання з кожного розділу спрямовані на розвиток і вдосконалення лексично-граматичних, комунікативних умінь і навичок. Значну увагу приділено аналізу специфіки функціонування омонімів, паронімів, синонімів, іменників, прикметників, числівників, займенників, дієслів і дієслівних форм у фаховому мовленні. У завданнях проаналізовано і відображено складні випадки керування, основні синтаксичні особливості простого і складного речення у наукових і офіційно-ділових текстах. Приділено увагу питанням етикету усного і писемного мовлення майбутнього лікаря-стоматолога. Низка вправ і завдань формують навички послуговування лексикографічними джерелами та іншою допоміжною довідковою літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовної культури фахівця. До кожної теми вміщено список рекомендованої літератури (основної і додаткової).

Адресовано студентам вищих навчальних закладів денної форми навчання зі спеціальності 221 «Стоматологія».

ББК 81.2Укр-9я73